Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vzdělávání pěstounů

Education of foster parents

Klára Pobudová

Vedoucí práce:	PhDr. Pavla Presslerová, Ph.D.
Studijní program:	Učitelství pro základní školy (M7503)
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ (7503T047)

2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Vzdělávání pěstounů* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením PhDr. Pavly Presslerové, Ph.D. samostatně za použití uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. 4. 2022 Podpis: …….

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Pavle Presslerové, Ph.D. za její ochotu, laskavý přístup, vstřícnost a cenné rady, které mi poskytla v průběhu zpracování této práce. Velké díky patří také mé rodině a přátelům za jejich podporu, kterou mi poskytli. V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem, kteří se studie účastnili a umožnili mi ji zrealizovat.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá pěstounskou péčí a vzděláváním pěstounů. Hlavním cílem práce je zhodnotit, zda jsou pěstouni spokojeni s nabízenými tématy a délkou povinného průběžného vzdělávání. Dílčím cílem práce je popsat největší problémy dětí žijících v pěstounské péči, související se školou a školní přípravou a poukázat na tyto problémy vytvořením kazuistiky. Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol a je založena na studiu odborné literatury. První kapitola se věnuje obecně tématu pěstounské péče a žádosti o pěstounskou péči. Druhá kapitola se již více zaměřuje na samotného pěstouna a jeho přípravu. Ve třetí kapitole je věnována pozornost samotnému vzdělávání pěstounů a doprovázejícím organizacím. Čtvrtá kapitola se zabývá charakteristikou dětí v pěstounské péči a jejich školními a výchovnými problémy.

Praktická část se zaměřuje na vlastní výzkum. V rámci empirické části bylo realizováno výzkumné šetření s kombinací kvalitativních a kvantitativních prvků. Sběr dat byl proveden formou vlastního pozorování, dotazníkového šetření a polostrukturovaného rozhovoru. Během analýzy dat bylo zjištěno, že by pěstouni s několikaletou praxí uvítali, když by délka povinného průběžného vzdělávání byla přizpůsobena jejich zkušenostem, praxi a skutečným požadavkům. V současné chvíli je tomu tak, že práva i povinnosti pěstounů jsou dána zákonem a platí pro všechny stejně. Dále byla na základě získaných dat vytvořena kazuistiku, která ilustruje konkrétní problémy a náročné chování dítěte v prvním ročníku základní školy. Kazuistika je i předmětem k úvaze o tom, jaká další témata průběžného vzdělávání by mohla být pro pěstouny zajímavá a v praxi užitečná. Také upozorňuje na potřebu spolupráce mezi školou a pěstouny. Kvalitní spolupráce těchto dvou subjektů může zvýšit úspěšnost samotné pěstounské péče.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pěstounská péče, žadatel, pěstoun, dítě, příprava, vzdělávání, doprovázející organizace, kazuistika

ABSTRACT

This thesis deals with foster care and fosters parent education. The main aim of the thesis is to evaluate whether foster carers are satisfied with the topics offered and the length of the mandatory continuing education. A sub-objective of the thesis is to describe the biggest problems of children in foster care related to school and school preparation and to highlight these problems by creating a case study. The theoretical part is divided into four chapters and is based on a study of the literature. The first chapter deals with the general topic of foster care and the application for foster care. The second chapter focuses more on the foster carer himself and his preparation. The third chapter focuses on the foster carers‘ training and the accompanying organizations. The fourth chapter deals with the characteristics of children in foster care and their school and educational problems.

The practical section focuses on the research itself. In the empirical part, a research investigation was conducted with a combination of qualitative and quantitative elements. The data collection was carried out in the form of self-observation, questionnaire survey, and semi-structured interview. During the data analysis, it was found that foster carers with several years of experience would welcome it if the length of mandatory continuing education was adapted to their experience, practice, and actual requirements. At the moment it is the case that the rights and obligations of foster carers are determined by the law and apply equally to all. Furthermore, a case study was created based on the data collected to illustrate the specific problems and challenging behavior of a child in the first year of primary school. The case study is also a subject for reflection on what other continuing education topics might be of interest and practical use to foster carers. It also highlights the need for collaboration between school and foster carers. Good cooperation between these two entities can increase the success of foster care itself.

KEYWORDS

Foster care, applicant, foster parent, a child in foster care, education, accompanying organization, case study

OBSAH

ÚVOD 8

TEORETICKÁ ČÁST 10

1 Pěstounská péče 10

1.1 Historie pěstounské péče 10

1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD) 15

1.3 Před podáním žádosti 17

1.4 Průběh žádosti o pěstounskou péči 18

2 PĚSTOUN 21

2.1 Role pěstouna 21

2.2 Požadavky na pěstouna 24

2.3 Výběr vhodného pěstouna 26

2.4 Období příprav před přijetím dítěte 27

2.5 Úspěšná vs. neúspěšná pěstounská péče 29

2.6 Praktické rady pro žadatele a poskytovatele pěstounské péče 34

3 VZDĚLÁVÁNÍ 36

3.1 Odborná příprava pro žadatele 36

3.2 Průběžné vzdělávání pěstounů 38

3.3 Doprovázející organizace 41

4 DÍTĚ V PĚSTOUNSKÉ PÉČI 45

4.1 Charakteristika dětí v PP 45

4.2 Školní problémy dětí v PP 46

4.3 Spolupráce pěstounů a školy 48

4.4 Odborná pomoc pro děti 50

EMPIRICKÁ ČÁST 53

5 Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky 53
6 Metody sběru a zpracování dat 55
6.1 Nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce 56
6.2 Přímé pozorování 57
6.3 Kazuistika 57
6.4 Polostrukturovaný rozhovor 58
6.4.1 Rozhovor s doprovázející organizací 58
6.4.2 Rozhovor s pěstounkou 58
6.4.3 Rozhovor s bývalou učitelkou pozorovaného žáka 58
6.4.4 Rozhovor se současnou učitelkou žáka 59
6.5 Etika výzkumu 59
7 Výzkumný vzorek 59
8 Prezentace a analýza získaných dat 61
8.1 Prezentace a analýza dat získaných z rozhovoru 61
8.1.1 Doprovázející organizace 61
8.1.2 Vzdělávání pěstounů 62
8.1.3 Vzdělávací kurzy a školení 62
8.1.4 Výchovné problémy dětí v PP 62
8.1.5 Školní příprava dětí v PP a spolupráce se školou 63
8.2 Prezentace a analýza dat získaných z dotazníkového šetření 63
8.2.1 Představení pěstouna 63
8.2.2 Vzdělávání pěstounů 64
8.2.3 Vzdělávací kurzy a školení 66
8.2.4 Výchovné problémy dětí v PP 67
8.2.5 Školní příprava a spolupráce pěstounů se školou 68

8.3 Prezentace a analýza dat získaných z rozhovorů a přímým pozorování 68
9 Doporučení 73
DISKUZE 73
ZÁVĚR 76
Seznam používaných zkratek 78
Seznam použitých zdrojů 79
Seznam grafů 82
Seznam příloh 82

ÚVOD

Pěstounská péče (PP) je velmi záslužná a smysluplná činnost. Mít možnost postarat se o děti, které se ocitly v tíživé životní situaci a dát jim nový domov, je mnohdy vnímáno jako poslání. Cesta pěstouna je plná výzev, kterým je potřeba čelit a snažit se je překonat. Osoba, která se rozhodne vydat cestou pěstounské péče, by měla ke svému rozhodnutí přistupovat zodpovědně. Je důležité vyhledat si co nejvíce informací a pečlivě zvážit, zda je motivace dotyčného žadatele dostatečně vysoká na to, aby dokázal překonat všechny překážky, které mohou během pěstounské péče nastat.

Z tohoto důvodu v teoretické části diplomové práce detailně popisuji, co vše je potřeba zhodnotit a zařídit před podáním žádosti o pěstounskou péči, a také jak samotný proces podání žádosti vypadá. Velmi důležitou úlohu v procesu pěstounské péče hrají pěstouni, ale také úřady. Konkrétně krajský úřad a orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Krajský úřad má za úkol najít pro dané dítě vhodného pěstouna. Je to velmi náročný úkol, ke kterému je někdy zapotřebí přizvat další odborníky. Je důležité znát osobnost pěstouna a jeho životní situaci a na základě toho posoudit, zda bude schopen zastat roli náhradního rodiče. Požadavky a nároky kladené na pěstouny jsou vysoké, proto je potřeba jejich důkladná příprava. Jako podpůrný nástroj pro zajištění dostatečné přípravy pěstounů by mělo pomoci vytvoření několika plánů, které s pěstouny sestavuje OSPOD. Konkrétně se jedná o Individuální plán ochrany dítěte (IPOD) a plán průběhu výkonu pěstounské péče. Dalším plánem, který není vždy v kompetenci OSPOD, je vzdělávací plán. Tvorba vzdělávacího plánu je v kompetenci klíčového pracovníka vzdělávací organizace, kterou může být OSPOD nebo doprovázející organizace. Pro vytvoření funkčního vzdělávacího plánu je potřeba zhodnotit dosavadní zkušenosti a potřeby daného pěstouna, a také zohlednit formu vzdělávání, kterou preferuje. I přes dobře odvedenou práci pěstounů, úřadů i doprovázející organizace se někdy stává, že je nutné pěstounskou péči z různých důvodů předčasně ukončit. Proto se jedna z částí druhé kapitoly věnuje prevenci selhání pěstounské péče, kde jsou zmíněna opatření, jak se dá neúspěchům předcházet.

Hlavním cílem této diplomové práce je zhodnotit, zda jsou pěstouni spokojeni s nabízenými tématy a délkou povinného průběžného vzdělávání a jaké změny by uvítali. O vzdělávání pěstounů najde čtenář této práce podrobné informace ve třetí kapitole.

Vzhledem k tomu, že studuji obor Učitelství pro 1. stupeň, tak mě zajímalo, jaké problémy se vyskytují u dětí, které vyrůstají v PP. Dílčím cílem práce je tedy poukázat na největší problémy dětí žijících v pěstounské péči, souvisejících se školou a školní přípravou a vytvoření kazuistiky dítěte. Poslední kapitola teoretické části se tedy věnuje charakteristice těchto dětí a popisu jejich nejčastějších školních a výchovných problémů.

Druhým hlavním celkem této práce je empirická část, kde jsou popsány veškeré informace týkající se výzkumného šetření. Hlavní část praktické části patří analýze dat. Sběr dat jsem prováděla formou vlastního pozorování, dotazníkového šetření a polostrukturovaného rozhovoru. Na základě získaných dat jsem vytvořila kazuistiku. Tato kazuistika ilustruje konkrétní problémy a náročné chování dítěte v prvním ročníku základní školy. Demonstruje tak vhled do potřeb dítěte v PP, ale i do potřeb jeho pěstounů, a může být inspirací pro rozšíření spektra vzdělávacích témat pro pěstouny – nejen těch formálních, ale jistým způsobem i supervizních. Kazuistika je i předmětem k úvaze o tom, jaká další témata průběžného vzdělávání by mohla být pro pěstouny zajímavá a v praxi užitečná. Také upozorňuje na potřebu spolupráce mezi školou a pěstouny. Kvalitní spolupráce těchto dvou subjektů může zvýšit úspěšnost samotné pěstounské péče.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Pěstounská péče

Dle Bubleová (2014)

Pěstounská péče je podle občanského zákoníku forma náhradní rodinné péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Z právního hlediska ale mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem, tak jak je tomu v případně osvojení (s.7).

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a pouze soud může rozhodnout o jejím zrušení. Soud tak může učinit pouze ze závažných důvodů. Pravidlem ale je, že vždy musí pěstounskou péči zrušit v případě, že o to požádá pěstoun. „Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá k dítěti vyživovací povinnost. K výkonu mimořádných záležitostí (např. vyřízení cestovního dokladu) musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte, případně soud (Bubleová, 2014).

V momentě, kdy je zjištěna potřeba najít dítěti náhradní rodinnou péči, nejprve se po pěstounovi pátrá v jeho vlastní rodině. Pěstouny nezletilého dítěte mohou být ustanovení jednotlivci i manželé. Pěstounská péče má přednost před péčí ústavní či péčí v zařízeních ústavního typu.

Pěstounská péče je hmotně podporována státem. Stát poskytuje pěstounovi finanční odměnu, tedy dávky pěstounské péče. Pěstounská péče končí při dosažení zletilosti dítěte.

1.1 Historie pěstounské péče

V první podkapitole se věnuji historii pěstounské péče v České republice. Je důležité znát historický vývoj pěstounské péče především z toho důvodu, aby byl člověk schopen odhadnout její další směřování a měl možnost posoudit její kladný či záporný posun. Znalost historie může také pomoci k tomu, aby se člověk poučil z případných chyb a neopakoval je.

Dříve sloužily u panovnických dvorů kojné a chůvy. Ty je dnes možné považovat za předchůdkyně současné pěstounské péče. Úloha kojných a chův vznikla ve společnosti, která nespojuje ideál ženské krásy s rolí matky, ale naopak se s ním nesnese. Proto dávaly

ženy z vyšších vrstev své děti za úplatu do péče kojných a chův na několik let. Pro dítě, které vyrůstalo u kojných, muselo být deprimující se po dvou a více letech vracet ke svým biologickým rodičům. Dítě si již vytvořilo vazbu ke kojné či chůvě a vlastní rodiče si už nepamatovalo (Matějček, 1999).

V 19. století byl v tehdejším Rakousku – Uhersku zavedený systém pěstounek, které si osm dní po narození dítě vyzvedly v zemské porodnici a až do věku 6 let dítěte se o něj staraly. Nalezince i pěstounská péče byly finančně hrazeny zemským fondem. Pěstounky musely splňovat určitá kritéria. Musely prokázat svou „mravní zachovalost“ a další vlastnosti, jak uvádí Matějček (1999).

Pěstounky od státu dostávaly plat. Výše platu souvisela s věkem dítěte. Čím starší dítě bylo, tím méně peněz obdržely. Dnes je tomu přesně naopak. Aby se zabránilo zneužívání finančních příspěvků, platilo pravidlo, že pěstounka musela každý měsíc navštívit místního faráře, který potvrdil, že dítě žije. Jednou za 2 měsíce měl návštěvu u pěstounky uskutečnit lékař. Po dovršení šestého roku dítěte bylo dítě většinou vráceno do ústavu. Pěstouni si dítě mohli ponechat, ale už za něj nedostávali žádné peníze. Děti, které byly vráceny do ústavu většinou nečekal šťastný život. Žebraly nebo živořily v obecních staveních. Změna se dostavila v roce 1868, kdy začaly vznikat okresní sirotčince, které situaci sirotků alespoň z části řešily.

V roce 1902 vznikl sirotčí fond, který založil Zemský výbor v Čechách pro děti a mládež. O dva roky později vznikla v každém okrese Okresní komise pro péči o mládež, která měla na starosti péči o opuštěné a osiřelé děti.

Ve třicátých letech dvacátého století bylo v Československu 60 dětských domovů, které zřizoval stát a byly určeny pro dočasný pobyt opuštěných či ohrožených dětí a 24 okresních sirotčinců, které spravoval okres. V dětských domovech byla snaha zachovat rodinný charakter. Z toho důvodu počet dětí nepřesahoval dvaceti osob. Z dětských domovů se po vyřízení soudních formalit dostávaly děti zpět do vlastní rodiny nebo se pro ně hledala vhodný pěstounská či adoptivní rodina (Matějček, 1999). V tu dobu existovaly 4 typy pěstounské péče:

1. PP nalezenecká – o dítě z nalezince se do určitého věku (10-16 let) starali manželé (pěstouni), pak se dítě vracelo do ústavu

2. PP řízená a kontrolovaná – úřady vyhledávaly spolehlivé pěstouny se schopností zajistit dítěti řádnou výchovu, v dobrém zdravotním i psychickém stavu, s trvalým zaměstnáním a stálým bydlištěm. Čtyři tisíce dětí byly opatrovány za plat a více než tři tisíce dětí bylo opatrováno bez nároku na odměnu.

3. PP v tzv. koloniích – v obcích byly zakládány rodinné kolonie a do těchto kolonií byly svěřovány děti. Pro úřady i sociální pracovníky bylo snazší je kontrolovat i pomáhat jim v případě potřeby s výchovou svěřených dětí, když žili v těsném sousedství.

4. PP na základě soukromé dohody – jednalo se o dohodu mezi rodiči dítěte a pěstouny, bez soudního jednání. Tento způsob se pak měnil ve svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným. Je to jediný typ pěstounské péče, který přetrval z doby první republiky až do sedmdesátých let.

V roce 1948 po nástupu socialismu došlo k úplnému zrušení pěstounské péče. Všechna zodpovědnost za náhradní výchovu byla pouze v rukou státu. Proto po delší dobu existovala v Československu pouze ústavní péče. V roce 1973 došlo k obnovení institutu pěstounské péče a zájmy dětí se začaly dostávat na přední místo.

(Matějček, 1999)

V roce 1989 tvořil základ pěstounské péče Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. a Zákon o pěstounské péči č. 50/1973 Sb. Pěstounská péče se velmi podobala osvojení. Děti byly pěstouny přijímány s vědomím, že se stávají trvalou součástí jejich rodiny. Z toho důvodu byla poměrně častá změna původního příjmení dítěte na příjmení pěstounů. Kontakt s původní rodinou dítěte byl spíše ojedinělý. Při umísťování dítěte se brala v potaz vzdálenost od původního bydliště. Na větší vzdálenost od původního bydliště bylo nahlíženo spíše pozitivně, protože do značné míry eliminovala možnosti kontaktu s původní rodinou. Vazba na novou pěstounskou rodinu s vyhlídkou trvalého umístění dítěte byla podporována ve všech směrech. Co se týče financí, tak stát pěstouny podporoval minimálně. Šlo spíše o symbolické dávky pěstounské péče. Pěstounky, které kvůli péči o několik dětí řadu let nechodily do práce, na tom byly z pohledu státu podobně jako ženy v domácnosti.

Dlouhodobá péče o svěřené děti je znevýhodnila v rámci důchodového zabezpečení v pozdějším věku. Pěstounská péče znamenala pro pěstouny velké individuální nasazení bez přiměřeného ocenění a podpory. Současně představovala tato dlouhodobá pěstounská péče kvalitní základ našeho systému s dlouhou tradicí a velkou mírou stability pro děti (Pazlarová, 2016).

První velká novela zákona o rodině byla přijata až v roce 1998 (§91/1998 Sb.) a přinesla následující změny:

- Právo dítěte vyjadřovat se ke všem záležitostem týkajících se jeho osoby. K jeho postojům by mělo být přihlíženo jak v rámci rodiny, tak při rozhodování soudu.
- Jako povinná podmínka při svěřování dítěte do péče jiné osoby je stanoven zájem dítěte.
- Byla vyzdvižena zásada, že soud musí dát přednost příbuznému dítěte.
- Dítě může být svěřeno do společné péče manželů.
- Před nařízením ústavní výchovy je soud musí zjišťovat, zda výchovu nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která má být upřednostněna.

V roce 1999, kdy byl přijat samostatný zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. došlo k dalšímu posunu. Tento zákon mimo jiné uspořádal praktický výkon pěstounské péče rámcově zakotvený v zákonu o rodině z roku 1963.

Od roku 2000 mohly být do pěstounské péče svěřovány děti jejichž výchova nebyla a nemohla být zajištěna vlastními rodiči, a to po delší dobu. Tuto formulaci obsahoval zákon č. 59/1973 Sb., o pěstounské péči. Od 1.dubna 2000 byla právní úprava pěstounské péče přesunuta do zákona o rodině (Pazlarová, 2016).

Mezi lety 2012 až 2016 došlo v oblasti pěstounské péče k nejzásadnějším změnám za několik desetiletí. Změny se týkaly především finanční a odborné podpory pěstounských rodin.

Novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí (ZOSPOD) došlo s účinností k 1.1.2013 k významné změně v právní úpravě státní podpory v oblasti pěstounské péče. Právní úprava dávek pěstounské péče byla vyjmuta ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a

nově vložena do zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Kromě systematické změny v právní úpravě došlo též ke zvýšení dávek poskytovaných pěstounům.

(Pazlarová, 2016, s. 34)

Naše společnost by měla práci pěstounů obdivovat a náležitě ohodnotit. Je to náročná práce s výdělkem, který je nucena odvádět zpět do domácnosti a dětí. Pěstouni sami popisují, jak moc náročná péče o děti je. Musí se naučit pracovat s dětskými traumaty.

K podstatným změnám v oblasti dávek pěstounské péče dochází od 1. ledna 2022 na základě novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.

Změna přináší dva nové zaopatřovací příspěvky, které jsou určeny mladistvým, kteří odcházejí z ústavních zařízení či z náhradní rodinné péče a osamostatňují se.

Aktuálně tedy existuje 5 typů dávek pěstounské péče a 2 zaopatřující příspěvky

1. Odměna pěstouna

Tato odměna se týká pěstounů pečujících o dítě dlouhodobě i pěstounů na přechodnou dobu. Hodnota odměny závisí na počtu svěřených dětí, zdravotním stavu a násobku minimální mzdy.

2. Příspěvek při pěstounské péči

Tento příspěvek se týká příbuzných či blízkých osob, které zajišťují nezprostředkovanou pěstounskou péči. Do této skupiny tedy spadají zletilí sourozenci, prarodiče, tety, ale i pěstouni, kteří si dítě vyberou sami, například tak, že dítě znají a sami požádají o svěření do jejich pěstounské péče. Hodnota příspěvku se odvíjí se od násobku životního minima a závisí na počtu svěřených dětí, zdravotním stavu a faktu, kdo o svěřené dítě pečuje.

3. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tento příspěvek pomáhá pěstounům poplatit výdaje spojené s péčí o dítě (oblečení, obuv, školní potřeby). Nezletilé, nezaopatřené dítě v pěstounské péči má nárok na tento příspěvek. Hodnota příspěvku se odvíjí od věku dítěte, případných zdravotních postižení a na stupni závislosti pomoci od jiné fyzické osoby. Výše dávky se odvíjí od věku dítěte. Ovlivňuje ji také případné zdravotní postižení svěřeného dítěte a stupeň jeho závislosti na pomoci jiné fyzické osoby.

4. Jednorázový příspěvek při převzetí dítěte

Tento příspěvek pomáhá pěstounům řešit situaci při převzetí dítěte do jejich péče. Většinou je potřeba dítěti nakoupit novou obuv, oblečení atd. Výše příspěvku závisí na věku dítěte.

5. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na tento příspěvek vzniká nárok pěstounovi, který pečuje alespoň o 3 děti. Předpokladem je, že automobil nepoužívá pro výdělečnou činnost. Hodnota příspěvku činí maximálně 100 tisíc korun.

1. Zaopatřovací příspěvek opakující se

Příspěvek je stanoven pro mladistvé opouštějící ústavní zařízení nebo odcházející z náhradní rodinné péče. Příspěvek má pomoci pokrýt nálady na bydlení, nákup obuvi, oblečení nebo osobních potřeb. Podmínkou k poskytnutí příspěvku je, že mladiství musí strávit alespoň 1 rok před nabytím své svéprávnosti, v nařízené ústavní výchově nebo ve zprostředkované pěstounské péči nebo 3 roky v nezprostředkované pěstounské péči.

2. Zaopatřovací příspěvek jednorázový

Tento příspěvek je určen mladistvým, kteří se osamostatňují a potřebují finanční pomoc. Nárok na tento příspěvek vzniká těm, kteří vyrůstali v náhradní rodinné péči nebo v ústavním zařízení a nabyli plné svéprávnosti.

(*Nový rok přinese změny v oblasti pěstounské péče*, 2021)

Česká republika je jediná evropská země, ve které stále nebyla zrušena ústavní péče pro děti do 3 let. Stát se o to již několik let snaží, ale kvůli nedostatečnému počtu pěstounů to stále není možné zrealizovat. I z toho důvodu by se měl stát snažit neustále motivovat potenciální žadatele o pěstounskou péči a vymýšlet cesty, jak jim jejich cestu usnadnit.

1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD)

Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je zejména poskytnout rodičům čas. Někteří rodiče totiž potřebují čas na to, aby si upravili své životní poměry takovým způsobem, aby byli znovu schopni převzít si děti do své péče. PPPD zajišťuje dětem, aby se při selhání původní rodiny, dostaly do rodinného prostředí a nemusely toto náročné období právní nejistoty trávit v ústavní výchově. Jedná se tedy o pouze přechodný stav.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. Jsou ovšem i výjimky. Pravidlo jednoho roku neplatí v případě, že jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni i sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později. PPPD o sourozence by však neměla přesáhnout trvání jednoho roku ode dne přijetí do péče posledního ze sourozenců.

Pro účely zajištění PPPD vede krajský úřad evidenci osob, které mohou PPPD vykonávat. Osoby vedené v evidenci musí být neustále připraveny přijmout dítě v případě potřeby do pěstounské péče. Pěstounům na přechodnou dobu jsou odměňováni pravidelnou měsíční odměnou pěstouna. Děti jsou do PPPD svěřovány soudem.

Soud může na návrh orgánu sociálně – právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám ve zvláštní evidenci, a to na dobu:

- *po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat (z důvodu zdravotních, výkonu trestu odnětí svobody a dalších);*
- *po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením (souhlas s osvojením lze dát v případě matky nejdříve šest týdnů po porodu, případně otce nejdříve po narození dítěte, jde tedy o přípravy odložených novorozenců, u kterých se čeká na souhlas rodičů s osvojením, kteří nejsou umístěni do před adopční nebo předpěstounské péče);*
- *do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba (§821 občanského zákoníku).*

(Bubleová, 2014, s. 10)

Pokud soud svěřil dítě do PPPD, je jeho povinností nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, stále trvají.

Přesto, že institut pěstounské péče na přechodnou dobu existuje v českém právním řádu již od roku 2006, dostalo se mu v praxi zvýšené zvláštní pozornosti až s přijetím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Smyslem tohoto institutu je poskytnout okamžitou pomoc ohroženým dětem na určitou dobu a urychlit jejich cestu do náhradní rodiny. PPPD přináší zvýšené nároky na pěstouny. Jedná se totiž o náročný úkol a je důležité nepodcenit jeho přípravu. Důležité je pracovat s faktem jasně dané dočasnosti takovéto péče. Z tohoto důvodu je věnován ještě větší důraz na výběr vhodných pěstounů. Proto jsou pěstouni na

přechodnou dobu jsou ve speciálních kurzech připravováni na to, jak nejlépe dítěti přechod do osvojitelské rodiny usnadnit. Jednou z podmínek, kterou musí pěstouni na přechodnou dobu splňovat je, že vychovali alespoň jedno vlastní dítě. Dále se také přihlíží k situaci v rodině potenciálního pěstouna. *Časté střídání přijatých dětí v rodině, která poskytuje pěstounskou péči na přechodnou dobu, může pozici vlastních či již dříve přijatých dětí znejistit a ve svém důsledku může mít negativní vliv na celou atmosféru v rodině. Z tohoto důvodu je pěstounské péče na přechodnou dobu vhodnější spíše pro rodiny se staršími dětmi, které již dokážou pochopit jasně danou krátkodobost poskytované péče (Bubleová, 2014, s. 13).*

Úkolem pěstounů na přechodnou dobu není jen péče o dítě, měli by být také tím, kdo bude postupně seznamovat dítě s novou rodinou a jejím prostředím, anebo udržovat kontakt s rodinnou původní. Ideálně by pěstouni měli být nové rodině a dítěti rádcem a oporou i do budoucna.

Pro dítě, které je v PPPD a brzy se má vrátit zpět do své biologické rodiny, je důležité být v kontaktu s rodiči nebo dalšími příbuznými. To by mělo být ze strany pěstounů i odborných pracovníků velmi podporováno. Cílem této péče by mělo být zkvalitnění a utužení rodinných vztahů takovým způsobem, aby návrat dítěte do rodiny byl pro dítě radostnou událostí.

1.3 Před podáním žádosti

Přijmout dítě do pěstounské péče je vážné rozhodnutí. Ve většině případů mají děti, které se ocitly mimo svou vlastní rodinu, za sebou řadu nepříjemných zážitků a zkušeností, a to se někdy projevuje na jejich celkovém vývoji a projevech chování. Výrazně se doporučuje si před podáním žádosti promluvit s odborníky, kteří se náhradní rodinnou péčí dlouhodobě zabývají, se zkušenými pěstouny nebo si alespoň pročíst dostupnou literaturu apod. Tento průzkum pomůže přiblížit problematiku a utvořit si komplexnější představu o tom, co všechno může pěstouna čekat.

Pěstoun se musí zamyslet nad svou motivací a na základě toho zodpovědným způsobem zvážit a vyhodnotit jaké dítě dokáže v lásce přijmout a vychovávat. Pokud by se rozhodoval o přijetí dítě jiného etnika, je velmi důležité reálně zhodnotit, zda je připravený na to přijmout odlišnou identitu dítěte a být mu dostatečnou oporou.

Měl by se také zamyslet nad tím, zda by byl schopen přijatému dítěte pomoci i v případě, že by se situace v jeho biologické rodině natolik zlepšila, že by se dítě mohlo vrátit zpět do její péče. Je třeba být na tento úkol opravdu dobře psychicky připraven. Každý jedinec i každá rodina unese jen určitou zátěž. Jen reálně smýšlející jedinec a dobře připravená rodina může pomoci dítěti a neublížit přitom sama sobě.

Jedinec, který uvažuje o roli pěstouna, by se měl zamyslet na následujícími body:

- zda má dostatek fyzických a psychických sil na celou dobu, po kterou bude dítě potřebovat jeho péči;
- zda je empatický, velkorysý a schopný přijmout dítě i s jeho limity, které mohou být nejen v oblasti inteligence, ale také v jeho povahových vlastnostech nebo v jeho přístupu k životu;
- zda je ochoten vzdát se svého pohodlí či zaběhnutého životního stylu a přizpůsobit život celé rodiny potřebám přijatého dítěte;
- zda je ochoten, i za cenu omezení či ztráty profesní kariéry, se plně věnovat příchozímu dítěti
- zda jeho rozhodnutí obstojí i v náročnosti této péče
- zda jeho rozhodnutí obstojí i před případným nepochopením ze strany jeho okolí, školy, přátel a či širší rodiny (Bubleová, 2016).

1.4 Průběh žádosti o pěstounskou péči

Prvním oficiálním krokem k pěstounské péči je podání žádosti o zprostředkování pěstounské péče. Žádost se podává u obecního úřadu s rozšířenou působností dle místa trvalého pobytu žadatele nebo v případě manželů v místě trvalého pobytu alespoň jednoho z nich. Zprostředkování se provádí pouze na žádost fyzické osoby, která má zájem být zařazena na seznam žadatelů o zprostředkování pěstounské péče.

Žádost o zprostředkování může podat fyzická osoba, která je občanem České republiky, nebo cizinec, kterému vyplývá nárok na sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropské unie, jenž má na území České republiky povolen trvalý pobyt anebo podle zvláštního předpisu (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky) přechodně pobývá na území České republiky nepřetržitě po dobu 365 dnů. Tato fyzická osoba musí

současně splňovat podmínku obvyklého bydliště na území České republiky (Bubleová, 2014, s. 25).

Existuje oficiální žádost o pěstounskou péči, která je ke stažení na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (viz Příloha č.1). V žádosti jsou obsaženy žadatelovy údaje, jako je jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého bydliště. I přesto, že existuje oficiální žádost, tak úřad nemůže odmítnout přijetí žádosti, jež není podána na tomto formuláři. Každý žadatel má právo na přijetí žádosti a její vyřízení písemným rozhodnutím.

Žadatelé musí k žádosti také připojit písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn o něm zjišťovat další potřebné údaje, a souhlas se svou účastí na přípravném povinném kurzu k přijetí dítěte do rodiny. Žádost je možné v průběhu jejího vyřizování podle aktuální situace vzít zpět anebo písemně přerušit.

Evidenci dětí a žadatelů vede krajský úřad. Ten také posuzuje vhodnost potenciálních žadatelů a rozhoduje o jejich zařazení nebo nezařazení do evidence o svěření dítěte do pěstounské péče. Krajský úřad také, pro děti vedené v evidenci, vyhledává vhodné náhradní rodiny.

Krajský úřad může žadatele zařadit do evidence po odborném posouzení žadatele, které obsahuje:

- výpis z Rejstříku trestů;
- posouzení zdravotního stavu, kdy se hodnotí, zda je duševní, smyslový i tělesný zdravotní stav žadatele v pořádku;
- Posouzení psychologické, kdy se u žadatelů posuzuje:
  a) zdravotní stav; charakteristika osobnosti; psychický stav;
  b) um vychovávat dítě;
  c) motiv, který vedl k žádosti o svěření dítěte do pěstounské péče;
  d) stabilita manželského nebo partnerského vztahu a prostředí v rodině;
  e) popřípadě další skutečnosti.

Nikde není stanoveno, jaký konkrétní problém by byl brán jako kontraindikace k výkonu náhradního rodičovství.

Jak již bylo výše zmíněno, tak žadatel musí souhlasit s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad nebo pověřená osoba. Funkcí kurzů je poskytnout budoucím pěstounům potřebné vědomosti o specifických otázkách náhradní rodinné péče, umožnit jim ujasnit si představy o tom, jaké dítě mohou do své péče přijmout a zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu. Součástí odborného posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče je zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu.

Na základě odborného posouzení rozhodne krajský úřad nebo Magistrát hlavního města Prahy o zařazení nebo nezařazení do evidence žadatelů.

V případě, že dojde k zamítnutí žádosti, má žadatelé právo se proti zamítavému rozhodnutí odvolat. Odvolání je nutné podat u správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, což je příslušný krajský úřad, a to do lhůty uvedené v poučení rozhodnutí. Žadatel musí podrobně vyjádřit, s čím konkrétně v napadeném rozhodnutí nesouhlasí, popřípadě doložit nová fakta. Odvolání, jehož součástí je kompletní spisová dokumentace žadatelů s vyjádřením krajského úřadu k dané věci je tedy odesláno na Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, jež je odvolacím správním orgánem (Bubleová, 2014).

Realitou bohužel je, že spoustu dětí zůstává v ústavech kvůli zdlouhavému procesu soudního řízení.

„Máme zákon na ochranu vazebně stíhaných, který limituje délku vazby, protože jsou možná nevinní, ale žádný podobný na ochranu opuštěných dětí, které jsou nevinné zcela určitě. U jednoho z našich dětí trvalo soudní svěření do naší péče pět let. Pět let!“

(Zezulová, 2012, s. 105)

Bylo tomu tak z důvodu, že biologičtí rodiče nebyli zbaveni rodičovských práv a nedostavovali se k soudním řízením. Když už se dostavili, tak se vším nesouhlasili a proti rozsudkům se odvolávali (Zezulová, 2012).

2 PĚSTOUN

„Rozhodne-li se člověk věnovat pěstounství, musí počítat s tím, že je to běh na dlouho trať. Musí se připravit na velkou ztrátu soukromí. Musí se připravit na to, že se stane středem pozornosti svého okolí. Musí počítat s tím, že svým rozhodnutím ovlivní život nejen svých dětí, ale i širší rodiny a vesnice, neboť přijímané děti mají svá specifika“ (Prošková, 2012, s. 14).

2.1 Role pěstouna

Malé dítě toho potřebuje hodně. Ze všeho nejvíc ale potřebuje mít jistotu ve vztazích ke svým lidem. Nejbližšími lidmi dítěte jsou máma a táta. Máma a táta poskytují dítěti ochranu a pomoc, protože dítě je dlouhou dobu bezmocné. Je důležité, aby mámě a tátovi na dítěti záleželo, aby mu byli schopni poskytovat ochranu a pomoc. Je potřeba, aby se poskytování ochrany stalo psychickou potřebou pečovatelů. Je to nutné k tomu, aby tento mechanismus mohl fungovat. Mezi dítětem a rodičem vzniká spojení, kterému říkáme mateřská a otcovská láska. Toto spojení slouží ke vzájemnému uspokojování psychických potřeb. Problémem kojeneckých ústavů je nedostatek osobního vztahu. Bohužel jde o pouhou služba u dítěte, ne o soužití s dítětem. Muži jsou vůči malému dítěti vybavení stejnými mechanismy jako ženy (Matějček, 2013).

Dětský psychiatr John Bowlby na základě svým výzkumů zjistil, že citový vztah dítěte (*attachment*) k „jeho“ lidem (mámě, otci, babičce nebo ke komukoliv jinému, kdo se k dítěti mateřsky chová) se zakládá na tom, že mu zajišťují pocit bezpečí a jistoty, nikoliv na tom, že mu působí nějakou příjemnost jako je například krmení. Snažil se porozumět úzkostným zážitkům u malých děti, které byly odděleny od svých rodičů a porovnával je se zážitky dětí, které naopak zažívaly citové přijetí a pravidelný kontakt s pečující osobou. Nakonec Bowlby (1969) definoval citový vztah (*attachment*) jako *„trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu.“*

Dle Prekopové (1993) je důležité uspokojovat potřeby dítěte v momentě, kdy vzniknou. Pokud dítě potřebuje utišit nebo jinak vykompenzovat pocit nepohodlí, má přijít okamžitá

pomoc, pokud je možná. Uspokojováním potřeb získává dítě pocit životní jistoty v blízkosti svých vychovatelů, což je podmínkou k tomu, aby se u dítěte vyvinul pocit důvěry.

V celé síle se zvláštní vztah dítěte k mateřské osobě rozvíjí kolem 7. měsíce života. V tomto období začíná rozlišovat známé (bezpečné) a neznámé (nebezpečné). Obranou proti úzkosti z neznámého (nebezpečného) je přítomnost někoho známého, kdo je pro dítě dárcem jistoty a na koho je možné se spolehnout. Na základě těchto poznatků lze potvrdit, že je pro dítě rozhodující psychologické rodičovství, které je založené na citovém a psychickém přijetí dítěte, a nikoliv jen biologické rodičovství, pokud by nebylo založeno na ničem jiném než na potvrzení z porodnice. Existují totiž případy, kdy biologické rodičovství nevyústí v to psychologické. V takovém případě vlastní rodiče své dítě nedovedou přijmout, nechtějí je nebo dítě opustí. V ten moment mohou o dítě začít pečovat náhradní rodiče (adoptivní rodiče, pěstouni, matky v dětské vesničce atd.). Je výzkumy potvrzeno, že se náhradní rodiče stávají pro dítě pravými a plnohodnotnými rodiči, protože mu dovedou poskytnout pocit jistoty a bezpečí (Matějček, 2013).

Co se týče vědomí domova, tak to se výrazně utváří u batolete ve druhém roce života. Začíná to tak, že si dítě spojuje domov s lidmi, které zná, na které se může spolehnout a se kterými se cítí v bezpečí. To v praxi vypadá tak, že s nimi dítě jí, spí, hraje si a povídá si s nimi. Domov jako místo s věcmi a nábytkem vnímá dítě skrz svoje lidi, kteří tam přicházejí a odkud odcházejí. Až s lidmi tedy dítě patří tedy na nějaké místo, kterému je možno říkat domov (Matějček, 2013).

Dítě, která vyrůstá od malička v ústavní péči bez „mateřské lásky“ nemá žádné zábrany. Má se ke každému a vletí do každé otevřené náruče, která se nabídne. Neumí a nemá zapotřebí si držet odstup a je bez zábran. To bohužel v konečném důsledku znamená, že nezná a ani nemůže znát, co je to věrnost, spolehlivost a podobné společensky důležité vlastnosti. Je to důsledek toho, že se dítě mohlo postavit na vlastní nohy a vydat se za poznáním světa dříve, než je měl někdo rád. Když takovéto děti přijdou až ve druhém či třetím roce (nebo ještě později) z kojeneckého ústavu nebo z dětského domova do pěstounských rodin, tak je nutné začít s nápravnou, léčebnou výchovou. Je potřeba těmto dětem dodat citovou vázanost k mateřské osobě (Matějček, 2013).

Na základě nálezů u dětí z dětských domovů odvodil Langmeier (1974) svou představu čtyř základních psychických potřeb:

1. *Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů*

Takovým přívodem podnětů se organismu umožňuje, aby se naladil na žádoucí úroveň aktivity. Pro člověka to znamená, že se nebude nudit ani že nebude soustavně přetěžován podněty.

2. *Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech*

Říkáme tomu „smysluplný svět". Naplnění této potřeby umožňuje, aby se z podnětů, které k nám prostřednictvím všech našich smyslů přicházejí, staly zkušenosti, poznatky a pracovní strategie. Kdybychom totiž všechno dění ve svém okolí vnímali jen jako náhodné, vznikl by z toho chaos a ničemu bychom se nemohli naučit. Jde tedy o základní potřebu umožňující učení.

3. *Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů*

Náležité uspokojení této potřeby přináší dítěti pocit životní jistoty a je podmínkou pro žádoucí vnitřní uspořádání jeho osobnosti.

4. *Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty*

z náležitého uspokojení této potřeby vychází zdravé vědomí vlastního já. Toto vědomí pak je dále podmínkou pro to, aby si člověk mohl na své vývojové dráze osvojit užitečné společenské role a stanovit si hodnotné cíle pro svá snažení.

(Langmeier & Matějček, 1974)

K těmto čtyřem potřebám přidal profesor Matějček ještě potřebu pátou:

5. *Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy.*

Její uspokojení dává lidskému životu časové rozpětí mezi otevřeností a uzavřeností osudu, mezi nadějí a beznadějí, mezi životním rozletem a zoufalstvím.

(Matějček, 2013).

2.2 Požadavky na pěstouna

Každý, kdo se rozhodne přijmout dítě do rodiny, si musí uvědomit a přijmout fakt, že přijímané dítě je a vždy bude cizí. Tento fakt je důležité respektovat. S tím souvisí ochota přijmout, že dítě svým novým rodičům nebude podobné, i kdyby sebevíc chtěli. Dítě se bude vždy vyvíjet podle své vlastní DNA (Prošková, 2012).

Dítě vyrůstající v ústavním zařízení anebo s rodičem bez zájmu o jeho potřeby, nemá naplněné své základní potřeby. Postrádá především potřebu intenzivního a bezpečného vztahu s pečující osobou. To vede u dítěte k narušení schopnosti důvěřovat lidem kolem sebe, pociťovat bezpečí a vede k neschopnosti budování zdravého sebevědomí. Nejkritičtější je období zejména do tří let věku dítěte. Proto je důležité, abyste pěstouni, kteří dítě přijmou, udělali všechno pro to, aby dítěti kompenzovali pozitivní zkušenosti (Bubleová, 2014).

Pro komplikované dítě, které přichází do pěstounské péče, je velmi důležité stabilní zázemí u milujících náhradních rodičů. Je potřeba, aby se pěstouni na přijetí dítěte dobře připravili. Tím to ale nekončí. I po přijetí dítěte je potřeba se vzdělávat, získávat a doplňovat další informace o tom, jak nejlépe přistupovat k přijatému dítěti, aby pěstoun zajistil co největší možnou oporu (Bubleová, 2014).

„Dlouhodobí“ pěstouni i pěstouni na přechodnou dobu jsou povinni se průběžně vzdělávat v rozsahu 24 hodin ročně. Jejich povinností je udržovat, podporovat a ideálně i rozvíjet kontakt dětí s blízkými osobami, a to zejména s rodiči. Pěstouni musí souhlasit s průběžnou kontrolou a sledováním, zda je dohoda o pěstounské péči naplňována.

Pěstoun je osoba pečující. Je to osoba odpovědná za výchovu dítěte až do doby dosažení jeho zletilosti. Pěstoun nemá vůči svěřenému dítěti vyživovací povinnost.

Samotní pěstouni mají na věc často jiný pohled. Například Zezulová (2012):

Pěstounská péče skončila. Náš úkol, závazek, který jsme na sebe vzali, dospěl do cíle. Gábina nám není ničím, říká zákon. Cizí člověk. Prostě můžete všeho nechat, vaše práce je u konce. V květnu jsem se setkala v Ostravě s několika pěstouny na besedě s názvem Je pěstoun rodič? Nechala jsem dopadnout na sebe tu otázku, nechala jsem ji působit, nechala jsem ji, až sama najde odpověď: Podle zákona není. Jenže děti nejsou odborníci. Děti potřebují

rodinu. Rodinu tvoří kromě dětí rodiče. Jaký by byl rozdíl mezi ústavem a rodinou, kdybychom přijali tu vnucenou úlohu vychovatelů a odepřeli dítěti být mu rodiči?

„Tak tedy, milý state, tu ji máš“, pomyslela jsem si s jistou pýchou. „Vychovali jsme ti ji, myslím, že nakonec docela dobře. Ale teď, milý state, teď je už jenom naše. Je naše, protože sama chce. Je naše, protože my sami to chceme. Dělali jsme to špatně, dovolili jsme jí, aby nás milovala, aby nám ubližovala, aby nás zkoušela. Dovolili jsme, aby nám říkala mamko a taťko. Vzali jsme jí její jméno. Mnohokrát jsme se zachovali neprofesionálně. Mnohokrát jsme odpouštěli a mnohokrát hledali naději. Mnohokrát… Každý den, každou minutu, každou vteřinu jsme se chovali jako rodiče. Dělali jsme chyby, ale milovali jsme ji a věřili v ni, povzbuzovali ji a naslouchali jí. A teď, milý state, teď už je naše. Teď už může (s. 124-125).“

Pěstoun na přechodnou dobu je osoba vedená v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Pěstouni na přechodnou dobu poskytují specifickou službu dítěti a jeho rodině. Jde o velmi komplexní úkol, který plní v poměrně krátkém vymezeném časovém úseku. Pěstoun by měl spolupracovat jak s rodinou dítěte, tak s dalšími profesionály. Dále má začít řešit traumata přijatého dítěte, jeho zdravotní stav a psychosociální potřeby. Poskytuje dítěti na neomezenou dobu láskyplné a stabilní prostředí a musí být připraven předat dítě zpět do rodiny nebo ho předat do trvalé péče (Pazlarová, 2014).

Konkrétní podoba role pěstouna na přechodnou dobu se liší podle situace dítěte a jeho věku. Hlavním úkolem pěstouna u dětí kojeneckého věku je zajištění kvalitní péče a navázání citové vazby. Citová vazba s ostatními lidmi, jak bylo opakovaně dokázáno, se tvoří v průběhu prvních měsíců života. Proto je v tomto citlivém období důležité dávat důraz na to, aby o dítě pečovala jedna stálá hlavní pečující osoba. Tento úkol je zásadní a je tím hlavním, co odlišuje pěstounskou péči na přechodnou dobu od sebelepší ústavní péče.

V období předškolního věku musí pěstoun nastavovat hranice a současně dávat dítěti najevo jeho bezpodmínečné přijetí. Pěstoun už není jen pečovatelem, ale stává se stále víc i vychovatelem. V tomto období pomáhá dítěti společně s dalšími odborníky vyrovnávat se s traumaty.

Roman je chlapec poloromského původu, který vyrůstal v pěstounské péči. Jeho příběh je podrobněji popsán v jedné z kapitol knihy Zezulová (2015). Ráda bych zde citovala část, ve které popisuje, co pro něj, jako pro dítě přicházející do pěstounské péče, bylo důležité:

„Dítě, které jde do nové rodiny, by se mělo cítit v první řadě pohodlně. Důležitou roli zde hraje příprava žadatelů, očekávání, která na své dítě předem kladou. V mém případě to bylo tak, že rodiče chtěli dítě jiného etnika a byli na to důkladně připravení. Skutečné "přijetí" tak proběhlo ještě před tím, než jsme se reálně setkali.
Mnoho dětí nemusí přijmout fakt, že jsou jiného etnika, protože si jako "jiní" nepřipadají, i když reálně "jiní" jsou. Důležité je podle mě ponechat dítěti svobodu volby nad tím, zda má či nemá cenu hledat cesty ke svým kořenům. V mém osobním případě to bylo tak, že jsem o svém původu věděl, ale nikdy jsem se v rodině necítil nijak vykořeněný. Je pravdou, že u mě se původ těžko definuje, protože v rodném listě mám napsané " dítě poloromského etnika". To s sebou nese mnoho třecích ploch, zvláště v nastupujícím novém režimu, který hlásá " co je tmavé, to je romské“(str. 38).

2.3 Výběr vhodného pěstouna

„Zprostředkování náhradní rodinné péče se řídí základním pravidlem: Vždy je dítěti vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je.“

(Bubleová, 2014, s. 29)

Pro výběr vhodného pěstouna je důležité znát osobnost pěstouna, jaká je jeho partnerská situace, zda jsou v rodině další děti, typ bydlení a finanční zabezpečení. Vše by mělo být ustálené a v případě, že jsou další děti v rodině, tak by měly být detailně seznámeny s procesem.

Výběr rodiny, potažmo pěstouna, ke konkrétnímu dítěti má na starost tým odborných pracovníků krajského úřadu. Je to z toho důvodu, že má největší přehled o dětech i žadatelích, protože vede jejich evidenci. V případě, že se jedná o zprostředkované osvojení dětí z cizí země, tak to má na starost Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (*Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, 2018).

K procesu párování využívá krajský úřad svou evidenci a v případě potřeby také evidence vedené jinými krajskými úřady. Často si pracovníci krajského úřadu, k vyřešení tohoto nelehkého úkolu, zvou také odborníky z praxe, kteří do systému vnášejí své úhly pohledu. Během procesu párování je nahlíženo do dokumentace žadatelů, která by měla obsahovat zprávu od posuzujícího psychologa žadatele, zprávu od doprovázející organizace žadatele, zprávu od doprovázejícího pracovníka krajského úřadu a zprávu od orgánu sociálně-právní ochrany dětí (Bubleová, 2014).

Pro výběr vhodné rodiny pro konkrétní dítě jsou stěžejní požadavky, nároky, míra tolerance a sociálně-psychologické posouzení žadatelů. V momentě, kdy krajský úřad vybere pro konkrétní dítě nejvhodnější žadatele, budoucího náhradního rodiče, tak ho seznámí se všemi dostupnými informace. Žadatel také má právo, na základě písemného oznámení krajského úřadu, se s dítětem seznámit osobně. Dotyčná osoba, u které se dítě nachází, je povinna seznámení žadatele s dítětem umožnit. Pokud se žadatel rozhodne, že chce dítě převzít do své péče, musí podat žádost. Žádost o svěření dítěte do péče musí být podána nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy bylo žadateli doručeno písemné oznámení od krajského úřadu o tom, že byl vybrán pro konkrétní dítě jako vhodný pěstoun (Bubleová, 2014).

2.4 Období příprav před přijetím dítěte

Ve fázi příprav na přechod dítěte do pěstounské péče je důležité dítěti přechod do nové rodiny co nejvíce usnadnit. Měnící se prostředí je pro dítě krokem do neznáma. Dítě může být plné nejistoty a pochybností. Adaptaci dítěte v novém prostředí může usnadnit informace o tom, co má dítě rádo, jaké má rituály a denní režim. Existují projekty, které se přímo zaměřující na problematiku měnícího se prostředí. Jedním takovým je například „kniha života“, kde má dítě fotky, různé pro něj důležité předměty a třeba i vůně, které ho doposud životem provázely (Bubleová, 2014).

Za velmi přínosný považuji projekt „Podpora a rozvoj náhradní rodinné péče v Moravskoslezském kraji“. Je to projekt, který je v běhu od roku 2016. Jeho cílem je doprovázení žadatelů o pěstounskou péči či osvojení, zařazených do evidence. Těmto žadatelům je v rámci celého procesu zprostředkování poskytnuta individuální asistence a

podpora. Jde o pilotní koncept práce s žadateli, který vyplňuje čekací dobu mezi obdobím, kdy je žadatel úspěšně zařazen do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči a čeká na nalezení vhodného dítěte. Individuální asistence poskytuje žadatelům potřebný prostor pro řešení jejich konkrétních problémů. Provázející pracovníci jsou žadatelům k dispozici, poskytují žadatelům psychickou a odbornou podporu a konzultují s nimi všechny dotazy ohledně specifik dítěte. Individuální podpora umožňuje lepší přípravu žadatelů a snižuje budoucí riziko selhání zprostředkované náhradní rodinné péče (*Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, 2018).

Před samotným předáním dítěte je potřeba sestavit individuální plán ochrany dítěte, plán průběhu pěstounské péče a vzdělávací plán.

Individuální plán ochrany dítěte, dále IPOD, je ústředním dokumentem pro nastavení týmové spolupráce s pěstounskou rodinou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí, dále OSPOD, a doprovázející organizací. Je to dokument, který obsahuje kroky vedoucí k zajištění péče o dítě. Obsahuje několik zásadních bodů, které reagují na aktuální situaci a potřeby daného dítěte. Vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanovuje opatření na ochranu dítěte, poskytuje pomoc rodině ohroženého dítěte a přijímá opatření na posílení funkcí rodiny. Vytváří ho OSPOD ve spolupráci s lékaři, školou, biologickým rodičem, klíčovým pracovníkem, pěstounem a dítětem). Především je důležité, aby byl IPOD srozumitelný a dostatečně konkretizovaný (Pazlarová, 2016).

Bohužel se v praxi se stává, že IPOD není vytvořen včas, z důvodu náročnosti jejich vytvoření. To způsobuje problémy ve spolupráci mezi doprovázející organizací, pěstounem a OSPOD. Spolupráce pak neprobíhá tak, jak předpokládá metodické doporučení (Pazlarová, 2016).

Další plán, který je velmi užitečný a potřebný je plán průběhu výkonu pěstounské péče. Plán péče vytváří klíčový pracovník doprovázející organizace v počátku spolupráce s pěstouny. Plán je vytvořen na základě vyhodnocení potřeb daného dítěte. Plán průběhu výkonu PP by měl vycházet z IPOD, ale praxe ukazuje, že často právě tento dokument nahrazuje chybějící IPOD (Pazlarová, 2016).

Plán průběhu PP se v ideálním případě zpracovává na jeden rok. Pokud v rodině dojde k nějakým změnám, je možné plán aktualizovat častěji. Doprovázející organizace musí předkládat OSPODU pěstouna průběžné půlroční zprávy hodnotící výkon PP. Vyhodnocení vypracovaného plánu PP může být v tomto případě pro organizace nápomocný. Může také sloužit jako podklad, jestliže je potřeba v rámci kontroly odůvodnit kontrolnímu orgánu čerpání státního příspěvku na výkon PP.

Vzdělávací plán je dokument, jenž s pěstouny vytvoří klíčový pracovník doprovázející organizace. Sestává z oblastí, které klíčový pracovník společně s pěstouny shledají důležitými pro rozvoj profesionálních kompetencí pěstouna. Sestavuje se přibližně na jeden rok. Po tuto dobu je pěstounům zákonem uložena povinnost zvyšovat si znalosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin. Při vytváření vzdělávacích plánů je důležité zohlednit také formu vzdělávání, která rodině vyhovuje. Vzdělávací plán by měl stavět na dosavadních zkušenostech pěstounů a zrcadlit specifika přijatých dětí takovým způsobem, aby pěstounům pomohl v péči o přijaté děti. Nabídka vzdělávacích aktivit je už dostatečně široká. Je reálné zprostředkovat rodinám vzdělávání v oblasti, kterou právě řeší nebo která se jich týká (Pazlarová, 2016).

V případě nemoci, vyřizování nezbytných osobních záležitostí nebo právě při plnění vzdělávací povinnosti mají pěstouni právo na pomoc se zajištěním péče o dítě. Délka poskytovaného zajištění péče je v rozsahu 14 dnů za rok u dětí starších dvou let (Pazlarová, 2016).

2.5 Úspěšná vs. neúspěšná pěstounská péče

Nároky kladené na pěstouny jsou velmi vysoké a úspěšní pěstouni vykazují řadu společných charakteristik. Jsou vřelí, otevření, schopní navázat vztah a dobrou komunikaci s dítětem, umí nastavovat přiměřené hranice ve výchově a vhodně reagovat na jejich porušení. Jsou ochotní spolupracovat s dalšími odborníky a umí přijímat podporu (Pazlarová, 2016)

Důvody odchodu dítěte z pěstounské péče jsou následující:

- Dosažení dospělosti (zletilost)
- Odchod z pěstounské péče na přechodnou dobu

- Zrušení pěstounské péče rozhodnutím soudu
- Jiné důvody jako jsou smrt pěstouna nebo dítěte, osvojením dítěte v PP, rozhodnutím o poručenství apod.) (Pazlarová, 2016)

Za zcela přirozené je považováno ukončení PP po dosažení zletilosti. U předčasného ukončení PP v České republice může podat návrh pěstoun, ale v konečném důsledku musí jít vždy o rozhodnutí soudu. Předčasné ukončení PP je skoro vždy spojeno s pocitem neúspěchu či zklamání některého z účastníků. U předčasného ukončení se často jedná o nějaký dlouhodobý problém, kvůli kterému je pro rodinu náročné zvládnout výchovu dítěte. Daný problém často vrhá negativní vliv na ostatní členy rodiny, především vlastní i svěřené děti.

Návrh předčasného zrušení péče může podat i OSPOD, který zasahuje v případě, že by další péče nebyla v nejlepším zájmu dítěte. Nevhodné výchovné postupy nebo nedostatečná péče pěstounů o dítě jsou příklady nevyhovující péče.

Návrh ne zrušení péče může podat i samo dítě nebo jeho zákonný zástupce. Při podání návrhu na zrušení péče samotným dítětem je dítě vyslyšeno, ale při rozhodnutí se přihlíží i k jeho věku a stavu. Dítě by mělo být také vyslyšeno, pokud návrh na zrušení péče podá jeho zákonný zástupce nebo OSPOD (Pazlarová, 2016).

V rámci prevence úspěšnosti pěstounské péče je potřeba se zaměřit na:

- výběr pěstounů;
- párování dětí a rodiny (pěstounů);
- počet dětí v rodině;
- vzdělávání pěstounů;
- podporu pěstounů;
- služby pro pěstouny.

(*Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, 2018)

Úspěšnost pěstounské péče je z velké části závislá na správné volbě budoucího pěstouna. Vhodného pěstouna je potřeba vybírat z co nejširšího okruhu lidí a u toho zároveň přihlížet a plně respektovat konkrétní potřeby dítěte. Musí to být sociální pracovník, kdo posoudí,

zda je příchod dítěte do dané rodiny žádoucí. Příprava a plánování hrají klíčovou roli pro úspěšnost PP. V praxi je možné setkat se s případy rodin, které přecenily své síly a přijetím dítěte ohrozily stabilitu své rodiny. Pokud jsou pěstouni přetížení a vyčerpaní, tak se vystavují riziku předčasného ukončení nebo selhání péče.

Fungováním a odolností pěstounských rodin se v našem prostředí dlouhodobě zabývá Sobotková (2003), která na základě svých zjištění sestavila soubor devíti kritérií optimálního fungování pěstounských rodin.

- *Vysoká koheze, která není na úkor respektování individuální autonomie členů rodiny a respektování individuálních rozdílů;*
- *Radostnost vyvěrající z pravé vzájemnosti, ze zdravé pospolitosti, preferování tělesné blízkosti druhých;*
- *Efektivní komunikace v rodině a dobrý kontakt se širším sociálním okolím;*
- *Náhled manželů na situaci v rodině, schopnost reflexe;*
- *Vitalita v časovém rozměru; schopnost žít plně v přítomnosti, akceptování minulosti a směřování do budoucnosti;*
- *Manželská spokojenost, partnerský soulad;*
- *Schopnost spolupracovat, koordinace úkolů mezi členy rodiny;*
- *Schopnost uvolnit se, odpočívat a hrát si s druhými;*
- *Pocit životního obohacení z rodinného života.*

Přítomnost vlastních dětí pěstounů v rodině není samo o sobě faktorem, který by měl vliv na výslednou úspěšnost pěstounské péče. Za podstatné se považuje, jak dobrý vztah se podaří mezi všemi dětmi navázat. „Proto platí obecné doporučení, že by přijaté dítě nemělo být starší než nejstarší sourozenec v původní rodině.“ Na tuto oblast by se měli zaměřit doprovázející pracovníci a průběžně ji sledovat. Pokud vztahy mezi dětmi nejsou dobré nebo chování přijatých dětí negativně dopadá na vlastní děti pěstounů, opět dochází ke zvýšení rizika předčasného ukončení péče (Pazlarová, 2016).

Dostupnost podpory a služeb pro pěstouny, jak už bylo výše zmíněno, je výrazným vnějším faktorem, který ovlivňuje úspěšnost péče. Práce pěstounů je psychicky i fyzicky velmi náročná. Vzhledem k její náročnosti, která je dlouhodobá, je nezbytné, aby byla

kompenzována nejrůznějšími respitními a dalšími odbornými službami. Důležité je, aby pěstouni věděli, že pomoc a podpora jsou možné a naučili se je čerpat. To lze podložit i následujícím úryvkem z knihy Pěstounská péče:

„Nejdůležitější podle mě je nezavřít se doma se svým problémem a nepředstírat, že ho nemám. Hledat, mluvit, pátrat, nevzdávat to, konzultovat s pomocnými organizacemi, s odborníky.“ (Pazlarová, 2016)

Dalším faktorem, který má vliv na úspěšnost pěstounské péče, je věk dítěte. Čím starší dítě přichází do pěstounské péče, tím větší je pravděpodobnost, že bude péče předčasně ukončena. Tento fakt dokládá řada výzkumů i terénní zkušenost. Vysvětlením je to, že starší děti přicházejí do péče s delší životní historií a s nejrůznějšími životními traumaty, které mají vliv na jejich chování i na proces začleňování do nové rodiny. Děti také často přicházejí s poruchami citové vazby, což komplikuje sžívání s novou rodinou. U starších a dospívajících dětí je vyšší riziko předčasného ukončení péče, proto, že je pro pěstouny obtížnější s nimi navázat úzký vztah, který je potřebný k řešení každodenních obtíží (Pazlarová, 2016, s. 124). Dospělost, je složité období pro mnoho mladých lidí a u těch, kteří zažili raném věku trauma se všemi jeho důsledky, to platí dvojnásob.

Není ojedinělé, že se problémy v období dospívání, objevují i v rodinách, které mají dítě v péči již delší dobu. Někdy je dospívání tak komplikované, že se vztahy mezi pěstouny a dětmi naruší tak, že už to bez vnější pomoci nelze napravit. Vzájemné vztahy mohou zůstat dobré, silné, hluboké, ale na začlenění problematického mladého člověka do společnosti přesto nestačí. Pěstouni a jejich čerstvě dospělé děti narážejí na různé překážky, kterými mohou být etnické předsudky, vlastní limity při hledání zaměstnání, bydlení či partnerského vztahu. Tyto problémy mohou také vést k ukončení pěstounské péče (Farmer, 2004).

Jako jednu z hlavních příčin předčasného ukončení PP a významný rizikový faktor, vidí Kovařík, výchovné problémy (Schooler & Kovařík, 2002). Traumata v životní historii dítěte představují zvýšené riziko pro úspěšnost pěstounské péče. Ukazuje se, že jednorázové trauma má menší vliv na úspěšnost péče než dlouhodobé špatné zacházení či zanedbávání ze strany původních pečovatelů dítěte. Jednorázové trauma jako krize v rodině, ztráta rodičů apod. lze v pěstounské péči snáze ošetřit než se vyrovnávat s dlouhodobými následky

nepříznivých životních podmínek. U dětí týraných a sexuálně zneužívaných je pravděpodobnější, že se umístění v pěstounské péči nepodaří. Zvýšené riziko předčasného ukončení je rovněž u dětí, které již v minulosti byly v pěstounské péči umístěné a péče se nezdařila (Pazlarová, 2016).

Dalším rizikovým faktorem, majícím vliv na neúspěšnou PP nebo její předčasné ukončení, může být agresivní či nepřátelské chování dítěte vůči pěstounům nebo vůči dětem v rodině. V takovém případě může pěstoun pociťovat ohrožení své osoby nebo ostatních členů rodiny. Je nutno podotknout, že poruchy chování obecně jsou v České republice i v mezinárodním srovnání nejčastější příčinou ukončení pěstounské péče ze strany pěstounů (Pazlarová, 2016). U tohoto bodu bych se ráda pozastavila. V literatuře jsem opakovaně narážela na to, že pěstouni se často cítí bezradní a mají tendence pěstounskou péči ukončit, když nastanou komplikace, protože nevědí, kam nebo na koho se obrátit. Často je to také proto, že se na odborníky obrátit nechtějí, protože mají pocit vlastního selhání. V tomu přispívá i fakt, že v odborné literatuře se nedostatečně mluví o problémech, které prokazatelně existují.

„Ještě více mě ten nedostatek relevantních výpovědí o tak fascinující oblasti jako je pěstounská péče zaskočil, když jsem v rozhovorech s lidmi – pěstouny a adoptivními rodiči – zjistila, že se vesměs potýkají se stejnými problémy jako já. Že lhaní, krádeže a nevysvětlitelné zkraty jsou možná spíše pravidlem než výjimkou. A jak se s tím trápili, než se setkali s jinými pěstouny a vyměnili si informace… Také jsem zjistila, že v některých případech pěstounská péče selhává – řada dětí se v pubertě „vrací" do ústavu – snad právě v důsledku všech možných výchovných problémů a toho, že už je rodiče nezvládají a nemají se kam obrátit, anebo se někam obrátit bojí. Možná se obávají, že místo, aby se jim dostalo pomoci, se situace bude řešit odebráním dítěte… Ale i informace o „vracení" se ke mně dostala ústním podáním. Proč tedy nemluvit i o problémech, když prokazatelně existují? Proč si to nepřiznat, že někdy nevím, co a jak a jak dál? Vždyť málokdo má asi patent na rozum nebo tak úžasný instinkt, aby zvládl každou situaci. Vždyť to, že nejsme perfektní, a to, že je to někdy fuška, vůbec nesnižuje význam našeho snažení. A ty pravé lidi, kteří do toho chtějí jít také, taková informace těžko odradí. Ale možná budou o něco více tušit, do čeho jdou … a ten náraz pro ně pak nebude tak velký. A ti, co váhají a budou se tímhle cítit

odrazeni? Tak to asi nebyli ti praví, a možná bude míň o jedno dítě, které by zažilo trauma z vrácení“ (Janáková, 2012, s. 168).

2.6 Praktické rady pro žadatele a poskytovatele pěstounské péče

„Zachovejte si svůj život, svoji osobnost. Nejste povinni se zcela a bezvýhradně obětovat, i když víte, že si toho děti hodně prožily.“ (Janáková, 2007)

I když by si všichni přáli znát nějaké jednoduché řešení a měli univerzální návod, který by ba dokonce pomohl rodičům s výchovou jejich vlastních, natož s výchovou přijatých dětí, realita je pravdou a takové řešení ani plán bohužel neexistují. Každý rodič si musí ke svému dítěti najít svou vlastní cestu, jejíž nalezení není snadné.

„Jako neexistuje rodič bez chyb, neexistuje náhradní rodič bez chyb. Dělejte chyby. Dělejte je s láskou.“ (Janáková, 2007)

Velmi cenné rady, které by se mohly hodit žadatelům, pěstounům, ale i profesionálním pracovníkům, které se pěstounské péčí zabývají jsou dostupné v publikaci Purvis et al. (2013). V publikaci je uvedeno několik konkrétních případů týkajících se dětí z odlišné kultury, z problémového prostředí, se zvláštními projevy chování nebo emoční nestabilitou. Na těchto případech jsou demonstrovány teoretické poznatky. Publikace má skvělé reference a je doporučována i odborníky ze zahraničí.

Níže uvedu několik praktických rad, které jsou považovány za zásadní pro dosažení dobrých výsledků a správného poskytování náhradní rodinné péče:

- I když úplně nechápete potřeby dítěte, tak je respektujte, protože nevíte, co se za nimi teoretické poskrývá.
- Nikdy nepřistupujte na neukázněné chování dítěte a na chování, kterým by mohlo někomu ublížit.
- *„Netrestejte, neodmítejte ani neuplácejte, protože dlouhodobému úspěchu nevede žádné z nich.“ (s.19)*

- *„Když použijete trest, dosáhnete snad toho, že dítě na chvíli poslechne, ovšem nepovede to k vybudování zdravých návyků ani k osvojení si pozitivních dovedností nezbytných pro život.“ (s.95)*
- Pokud dítě něco provede, nemá cenu s ním debatovat. V debatách si dítě vyslechne spoustu slov o tom, co způsobilo. Když dítěti dovolíte, aby vás vtáhlo do hádky, udělujete mu stejné postavení, jaké máte vy, a to není dobře. Váš vhled musí mít větší váhu, vy musíte být autoritou, která je ale respektující a starostlivá.
- Před přijetím dítěte je dobré mít na paměti, že velmi důležitý bude soucit. Soucit totiž umožní lépe rozpoznat zranění a strach dítěte, které často stojí za špatným a nepřizpůsobivým chováním dítěte.
- Výzkumy ukazují, že výsledné chování dětí, které vyrůstají ve výchově přísných rodičů, kteří dítě neustále kontrolují a snaží se ho ovládat, je ve skutečnosti horší než chování dětí s výchovou od starostlivých a laskavých rodičů.
- Důležité je jít dítěti příkladem, používat správné způsoby komunikace a dítěti s problematickým chováním dávat ohleduplně najevo, že mu chcete pomoci. Opakováním a procvičováním si vaše dítě osvojí správné životní hodnoty a vryje do paměti dovednosti, jež potřebuje k tomu, aby se chovalo správně.

Při zabezpečování poslušnosti u dětí s problematickým chováním obecně nejlépe fungují:

- rychlé reakce;
- vysvětlení svých očekávání;
- nabídka volby z několika málo možností;
- upozornění na možné negativní důsledky;
- dát dítěti příležitost „udělat to znovu a lépe“;
- chválit za úspěch;
- procvičovat, procvičovat, procvičovat.

„Opakováním a procvičováním si vaše dítě osvojí správné životní hodnoty a vryje do paměti dovednosti, jež potřebuje k tomu, aby se chovalo správně.“ (s. 98)

Ve zkratce tedy: *„Buďte v klidu! Reagujte rychle. Nepouštějte se do diskusí. Šetřete slovy. Dávejte jasné instrukce a opravujte.“ (s. 100)*

3 VZDĚLÁVÁNÍ

„Učíme se zejména od toho, koho milujeme.“ Johann Wolfgang Goethe

V oblasti pěstounské péče jsou dva druhy vzdělávání:

1. Před přijetím dítěte je to povinná odborná příprav náhradních rodičů
2. Po příchodu dítěte jde o průběžné vzdělávání náhradních rodičů

Dítě se cítí v bezpečí, když má dospělý vše pod kontrolou. Při poskytování péče a bezpečí přijatému dítěti je důležité nastavit správné vedení, s čímž mohou pomoci informace týkající se výchovy. Základ vzdělávání je postaven na předávání informací mezi lidmi (Leat, 1993).

3.1 Odborná příprava pro žadatele

Odborná příprava žadatele před přijetím dítěte je důležitá především proto, aby si jako budoucí náhradní rodič ujasnil svou motivaci, dozvěděl se o nabízené pomoci a doplnil si znalosti o náhradní rodinné péči včetně rizik, se kterými se může setkat. Přípravou to však nekončí. Navazuje na ni další vzdělávání, které je povinné.

Pečující osoby vedené v evidenci mají právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců (Bubleová, 2014).

Přípravy pro žadatele jsou organizovány krajskými úřady. Je povinností každého žadatele splnit účast minimálně na 48 hodinách odborných příprav. U pěstounů na přechodnou dobu je délka odborné přípravy 72 hodin. Je to z důvodu zvýšených nároků týkajících se spolupráce s rodinou dítěte, která je nedílnou součástí tohoto typu péče. Také je potřeba připravit je na proces předání dítěte do trvalé péče, se kterým souvisí znalosti v oblasti monitorování, vyhodnocování a zaznamenávání vývoje dítěte (Pazlarová, 2016, s. 160).

Je nutné zdůraznit, že uvedená délka příprav je minimální, a krajský úřad ji může dle svého uvážení navýšit. Pokud jsou žadateli pěstouni, kteří odbornou přípravu v minulosti již absolvovali, může krajský úřad, dle svého uvážení snížit rozsah jejich přípravy.

Krajský úřad také zajišťuje přípravu dětí žijících v rodině žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče. Příprava dětí probíhá přiměřeně vzhledem k jejich věku a rozumové vyspělosti (*Proces zprostředkování,* MPSV).

„Stěžejním bodem příprav pro budoucí pěstouny je skutečné přijetí a zvnitřnění faktu, že dítě má své rodiče, kteří jsou pro něj důležití a pěstouni nemůžou být konkurenty nebo přímo nepřátelé rodičů dítěte (Proces zprostředkování, MPSV*).“*

Odborná příprava se věnuje rozšiřování dosavadních znalostí žadatelů, jejich dovedností a kompetencí, které jsou důležité a potřebné v péči o přijaté dítě. Mezi tyto znalosti a dovednosti patří konkrétně téma pochopení přijatého dítěte, seznámení se s jeho problémy a potřebami, a také metodika práce s dítětem.

Forma, obsah i rozsah odborných příprav se může v jednotlivých krajích České republiky lišit. Závisí to na celkovém pojetí příprav, které určuje zkušenost a praxe pořádající organizace. Ve vyhlášce o provedení některých ustanovení zákona O sociálně-právní ochraně dětí č. 473/2012 Sb., jsou sjednoceny formy a tematické okruhy příprav. Co se týče formy nabízí se možnost individuální nebo skupinové přípravy žadatelů.

Tematické okruhy odborných příprav podle vyhlášky jsou:

- *sebepoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem, jejich rodinný systém a sociálních kontakty;*
- *poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči;*
- *osvojení a spolupráce s dalšími odborníky;*
- *komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot;*
- *rozvoj schopností a zájmů dítěte;*
- *uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte;*
- *styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými;*
- *práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.*

Pro žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou přidány ještě tyto okruhy:

- *dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte;*
- *proces předání dítěte;*
- *obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte (Proces zprostředkování,* MPSV*).*

3.2 Průběžné vzdělávání pěstounů

Po přijetí dítěte do rodiny musí pěstouni plnit povinnost průběžného vzdělávání se v délce 24 hodin během 12 měsíců. To je minimální délka, kterou musí naplnit. V rámci průběžného vzdělávání pěstouni upevňují a rozšiřují své znalosti v oblasti problematiky PP.

U průběžného vzdělávání, stejně jako u odborných příprav, jsou stanoveny studijní okruhy vyhláškou č. 473/2012 Sb., Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Danými okruhy jsou:

- *Osvojení nových informací a schopností v okruhu péče o dítě;*
- *Osvojit si znalosti a dovednosti o specifických skupinách dětí, především dětí jiného etnika, se zdravotním postižením, sourozencích, dětí se syndromem týraného, zneužívaného nebo zanedbávaného dítěte;*
- *Jak zvládat krizové situace;*
- *Jak poskytovat péči při změnách, které souvisejí s vývojovými fázemi dítěte;*
- *Navrácení dítěte do biologické rodiny nebo přechod do jiné náhradní rodiny;*
- *Zvládnout přípravu dítěte na osamostatnění se a odchod z PP.*

(Proces zprostředkování, MPSV*)*

Průběžné vzdělávání je pěstounům zprostředkováváno pomocí doprovázející organizace. Ty nabízejí různé formy vzdělávání a mohou upravovat dané okruhy podle potřeb svých pěstounů.

Formy vzdělávání:

- Několikahodinové přednášky a konference v dopoledních hodinách
- Několikahodinové přednášky a konference v odpoledních hodinách
- Jednodenní semináře (všední dny);
- Jednodenní semináře (víkend);
- Supervizní setkání pěstounů;
- Besedy;
- Dny pěstounských rodin;

- Víkendové vzdělávání s programem pro děti;
- Terapeutické a relaxační víkendy atd.
- *Méně často využívanou formou vzdělávání je samostudium, které bývá spojeno s následnou diskusí o načerpaných informacích. Zde je potřeba klást důraz na vhodný výběr literatury, která je pěstounům doporučována. Je třeba také vyhodnotit, zda a jak může daný pěstoun profitovat z této formy vzdělávání (Pazlarová, 2016, s. 82).*

Nabízená vzdělávací témata by vždy měla být zaměřena na potřeby rodiny a současně by měla cílit na rozvoj výchovných a rodičovských kompetencí pěstounů.

Některé organizace striktně dodržují minimální časový rozsah vzdělávání 24 hodin ročně jako maximální počet hodin, které je možné pěstounům proplatit (Pazlarová, 2016).

K efektivnímu plánování vzdělávání náhradních rodičů výrazně napomáhá tvorba vzdělávacího plánu. O vzdělávacím plánu byla již zmínka v kapitole Období příprav před přijetím dítěte. Při tvorbě vzdělávacího plánu má klíčový pracovník možnost vyhodnotit potřeby dítěte a potřeby pěstouna. Na základě toho vybere témata vzdělávání, která pokryje nabídkou ze seminářů pořádaných doprovázející organizací nebo pro pěstouny vyhledá vzdělávací aktivitu na dané téma u jiné organizace.

Výběr vhodných témat se poněkud zužuje v případě, že se jedná o vzdělávání rodiny s dlouhodobou pěstounskou péčí. Témata nabízených kurzů a školení se často opakují a je obtížné pěstouny namotivovat k účasti na kurz, kterého se už několikrát zúčastnili (Pazlarová, 2016).

Některé doprovázející organizace volí jako řešení této situace vzdělávání formou setkávání, kde mezi sebou pěstouni sdílí své zkušenosti formou diskuse. Velmi oblíbenou je supervize. Jde o skupinové setkání pěstounů, jehož cílem je posílit jejich osobnostní rozvoj a poskytnout jim prostor pro jejich sebereflexi. Většinou se jedná o pravidelná setkávání tzv. „supervizní skupiny“ kde mohou účastníci sdílet nelehké situace ze svého života a hledat optimální řešení pro jejich zvládání (*Supervize pěstounů v Paventia z. s.*).

V momentě, kdy má pěstoun v péči dítě se specifickým problémem je nutné pátrat po specializovaných školeních. Tento typ školení mají většinou v nabídce jen odborná centra,

která se zabývají tou danou problematikou. Reálně bohužel pěstouni narážejí na problém týkající se hlídání dítěte během kurzu.

„Pěstouni pečují o dítě s autismem ve věku 5 let. Vzhledem k obtížnosti zajišťování osoby, která by hlídala dítě po dobu vzdělávání, je výběr seminářů podmíněn časem a místem, kde se konají, nikoliv vhodností tématu. V loňském roce tak absolvovali semináře s tématy: Romské dítě v neromské rodině, Jak zvýšit finanční gramotnost dítěte či Příbuzenská pěstounská péče. Ani jedno ze zmíněných témat nebylo v souladu s jejich potřebami, ani potřebami svěřeného dítěte, ale vyhovoval jim dopolední čas konání semináře, kdy bylo možno dítě umístit do denního stacionáře. Užitek z absolvování vzdělávání byl minimální, ale svou povinnost vzdělávat si pěstouni splnili“ (Pazlarová, 2016, s. 80).

Je těžké zhodnotit, jak velkým přínosem průběžné organizované vzdělávání pro pěstouny vlastně je. Dle Janákové (2007) někdy ani sebelepší příprava pěstounů nestačí:

„A vůbec si nejsem jistá, jestli je tak důležité odborné vzdělání, o kterém se nyní v souvislosti s pěstounskou péčí hovoří. Já ho mám. Jsem proto „lepší“ pěstounka? Pochybuji. Někdy mi víc, než nastudované informace pomohl instinkt nebo mě nakopla správným směrem vhodně laděná diskuse na internetu (s. 167).“

To, že důkladně připravujeme žadatele na jejich funkci náhradního rodiče a průběžně vzděláváme pěstouny je určitě přínosné. Na tento postup se dá pohlížet jako na řešení problému péčí o děti v těžké životní situaci, ale není to řešením příčiny problému. To mě vede k úvaze nad tím, zda by nebylo vhodné klást větší efektivnější vzdělávání pro děti žijící v ústavech. V podcastu *Fortna Alena Večeřové. U ambonu*[1], který je zaměřený na téma pěstounské péče a mateřství, zazněl od paní Večeřové velmi zajímavý komentář:

„Problém není to, že by biologické maminky neměly své děti rády, problémem je to, že ony často nevědí, jak naplňovat základní biologické potřeby svých dětí, protože samy vyrůstaly v dětských domovech a možná už i jejich rodiče vyrůstali v dětských domovech.“

[1] Fortna. Alena Večeřová. U ambonu: Mateřství(pěstounství). Slovo na neděli [podcast]. Spotify: 20.8.2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/4IrmFlwtLjgEpTXAjbBcsP?si=4904b3339ae44a1b

Pro tyto děti je velmi důležité klást důraz na zvyšování povědomí o funkci a fungování rodiny. Zmiňuji to proto, že není známo, jak velký vliv na neúspěšnou péči o dítě ze strany biologického rodiče má fakt, že sám rodič neměl dostatečnou péči od svých rodičů, případně sám vyrůstal v péči ústavní, kde ho nikdo nenaučil jak se o dítě starat, jak utvářet rodinné prostředí a příjemnou atmosféru. „Mohlo by prohlubující vzdělávání v domovech poskytující ústavní péči, ve výsledku snížit počty dětí, které skončí v ústavní nebo pěstounské péči?“

3.3 Doprovázející organizace

Doprovázení je druh činnosti, který má především podpůrnou funkci. Doprovázení mohou poskytovat doprovázející organizace, obecní úřad s rozšířenou působností nebo OSPOD. Jednou z povinností pěstounů je uzavření dohody o výkonu PP. Časový limit na uzavření dohody je 30 dnů od převzetí dítěte do péče. V dohodě jsou stanoveny práva a povinnosti obou stran v minimálním rozsahu daném zákonem. Dohoda musí být s IPOD.

Pěstoun tuto dohodu může uzavřít s jednou ze zvýše zmíněných institucí, která disponuje povolením k uzavírání dohod o výkonu PP a k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Pověřený pracovník orgánu či organizace, se kterou je dohoda o pěstounské péči uzavřena, je povinen být minimálně jednou za dva měsíce v osobním kontaktu s dítětem i pěstounem. Jednou za šest měsíců je povinen podat zprávu o situaci příslušnému OSPOD, pokud není dohoda uzavřena přímo s OSPOD.

(Pazlarová, 2016, s. 16)

Dohoda může být pěstounem vypovězena bez udání důvodu. Pěstoun může uzavřít novou dohodu s jinou organizací či subjektem. Pokud dojde k závažnému nebo opakujícímu se porušení povinností, ke kterým se pěstoun v dohodě zavázal, může být dohoda ukončena ze strany organizace. Za závažné porušení se považuje například maření sledování při naplňování dohody o výkonu PP nebo nepřijetí dítěte bez udání závažného důvodu u pěstounů na přechodnou dobu.

Aby byla zajištěna kvalitní péče, je potřeba, aby podpůrná a kontrolní složka během doprovázení, byla v rovnováze. K tomu je nezbytná spolupráce mezi OSPOD a

doprovázející organizací. V momentě, kdy OSPOD zastupuje složku kontrolní i podpůrnou, nelze očekávat, že si získá plnou důvěru a otevřenost ze strany pěstounů (Pazlarová, 2016).

V dohodě o výkonu pěstounské péče je stručně definováno jaké typy služeb je možné v rámci doprovázení očekávat. Základní nabídka poskytovaných služeb by měla být pro všechny pěstouny stejná a její rozsah je stanoven Zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Pazlarová (2016) shrnula zákonem definované služby mezi které patří:

- *Pomoc při zajištění krátkodobé pomoci při péči o svěřené dítě;*
- *poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o dítě starší dvou let, v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce;*
- *zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci;*
- *pomoc při naplňování povinnosti pěstounů zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě a současně právo pěstounů na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti takového vzdělávání;*
- *pomoc při povinnosti pěstounů udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a současně právo pěstounů na pomoc při zajišťování kontaktu s dítětem a jeho vlastní rodinou;*
- *sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče (s. 87)*

Jednotlivé doprovázející organizace se liší tím, jakým způsobem vykonávají služby, které budou pěstounům a jejich rodinám poskytovat nad rámec zákona sociálně-právní ochrany. Pro bezproblémovou činnost doprovázející organizace je zásadní dobré spárování rodiny a vhodného klíčového pracovníka, který organizaci zastupuje. Kvalitní spolupráce mezi klíčovým pracovníkem a rodinou se podepíše na celkových výsledcích. Za kvalitní výběr klíčových pracovníků je odpovědná doprovázející organizace.

Doprovázení se dělí na 3 větší části:

- Podpora dítěte
- Podpora pěstounů
- Podpora rodiny jako celku

Pro klíčového pracovníka je nejdůležitější navázat vztah s dítětem. Pokud se toto podaří, bude klíčový pracovník schopen dítě maximálně podporovat při naplňování jeho potřeb a při řešení problémů, kterým bude dítě čelit. Dítě by mělo mít na pracovníka kontakt, aby mělo možnost ho kontaktovat v případě potřeby. Podporou dítěte je myšlena podpora pro všechny děti v rodině, přijaté i vlastní.

Klíčový pracovník podporuje i samotné pěstouny. Pravidelně se s nimi setkává v jejich domácnosti. Setkání by se mělo uskutečnit minimálně 1x během dvou měsíců. Frekvence kontaktů je však s každým pěstounem nastavována individuálně, podle potřeby daného pěstouna.

Rodina je zdrojem podpory, jak pro děti, tak pro pěstouny. Proto se klíčový pracovník věnuje podpoře širší rodiny a blízkého sociálního okolí (Pazlarová, 2016).

Dalším úkolem vzdělávací organizace je vytváření vzdělávacích plánů pro pěstouny. Pro větší efektivitu a usnadnění sběru informací, by doprovázející organizace měla při podpisu dohody o výkonu PP, předložit rodinám plánovaný seznam vzdělávání. Pro rodiny je to důležité z toho důvodu, aby pěstouni získali představu jaké mají možnosti, a aby si mohli vybrat témata, která je zajímají a chtějí se o nich dozvědět více informací.

Při tvorbě vzdělávacího plánu musí doprovázející organizace také zajistit různé formy vzdělávání, aby pěstouni měli možnost výběru dle svých preferencí. Vzdělávací kurzy a školení mohou být organizována v kratších časových intervalech (např. několik hodin odpoledne nebo dopoledne) nebo formou víkendových nebo několikadenních vzdělávacích pobytů, kde je možné si splnit více hodin najednou. Pěstouni mají možnost na delších pobytech nabrat nové síly a sdílet zkušenosti s ostatními rodinami. Bývá zde zajištěn i doprovodný program pro děti.

Nezbytnou součástí vzdělávacích plánů je jejich následné vyhodnocení a společná reflexe klíčového pracovníka společně s rodinou nebo pěstounem při tvorbě plánu pro další období. Pokud je navázaný vztah mezi klíčovým pracovníkem a rodinou funkční, není problém projít reflexí jednotlivých vzdělávacích akcí i celého vzdělávacího problému.

Jako nevyhovující může být označen přístup doprovázející organizace, která nevyužívá možnost spolupráce s externími organizacemi či spolupracovníky, a tím pádem neumožňuje

pěstounům absolvování jiného než vlastního školení. Umožnění absolvování školení či kurzu u externí organizace by však v mnoha případech mohlo ulehčit práci jak samotné organizaci, tak i jejím klientům např. v případě, že klient řeší nějaký problém, který je velmi specifický a je nutné ho začít řešit co nejdříve. V případě, že jeho doprovázející organizace nemá na daný problém vypsané žádné školení, může ho pro klienta najít u jiné organizace.

Jako nevhodné je také označováno, když jsou školiteli kurzů klíčoví pracovníci, kteří rodinám poskytují supervize (Pazlarová, 2016).

Základní princip výkonu sociální práce doprovázející organizace je adekvátní podpora rodiny a pěstouna s cílem zajištění bezpečného a láskyplného prostředí pro dítě. Klíčový pracovník trvale vyhodnocuje potřeby pěstouna, je s ním v pravidelném kontaktu, a podle toho naplňuje jeho vzdělávací plán ve 12měsíčním cyklu (*Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*, 2018, s. 106).

Níže uvádím názvy několika doprovázejících organizací.

Děti patří domů, o. s. **www.detipatridomu.cz**

Dobrá rodina o. p. s. **https://dobrarodina.cz/**

Sdružení pěstounských rodin z. s. **http://www.pestouni.cz/**

DOTEK z. s. **https://www.dotekzs.cz/**

Amina o.p.s. **http://www.amina-nrp.cz/onas.php**

Cestou necestou, z. ú. **https://cestounecestou.org/o-cestou-necestou/**

4 DÍTĚ V PĚSTOUNSKÉ PÉČI

4.1 Charakteristika dětí v PP

Velká část dětí vyrůstajících v pěstounské péči měla náročný začátek života. Často se tyto děti potýkaly se zanedbáváním, týráním, opuštěním, s neustálým stresem a strachem (Vágnerová, 2012). Pokud jsou děti na dlouhou dobu odloučeny od blízkých osob, jejich tělo a mysl se soustředí na přežití náročného období a nemá čas se rozvíjet. Je tím ovlivněn jejich psychický i fyzický vývoj. Má to vliv na jejich výšku, váhu, neurochemická propojení v mozku, schopnost učit se a budovat sociální dovednosti. Tyto důsledky se většinou projevují ještě i několik let poté, co se podmínky dětí zlepší. Z toho důvodu se u zanedbávaných či týraných dětí vyskytují problémy s utvářením vazeb, deprese, úzkosti, poruchy chování, poruchy učení a potíže s pozorností (Purvis et al., 2013, s.14).

Děti, které neměly v prvních měsících a letech svého života z nejrůznějších příčin možnost vytvořit si ke svým rodičům blízké a bezpečné citové pouto, se cítí být špatné, nevěří ostatním lidem a příliš se nezajímají o svět okolo sebe. Jejich pozornost je zaměřena především na to, aby si sjednaly bezpečí, tj. jsou neustále připraveny k boji nebo k obraně. (*ATTACHMENTOVÉ CENTRUM ATTA*, 2018)

Opuštěné děti jsou odkázány na pomoc druhých. Neznají vlastní práva a nemohou sami o sobě rozhodovat, proto jsou jednou z nejohroženějších skupin obyvatel na zemi. Dlouhodobý pobyt dětí v ústavní péči může mít dalekosáhlé následky a pěstounská péče tomu může zamezit (Schooler & Kovařík, 2002). U dětí do tří let se projevuje citová vyprahlost opožděním celého psychomotorického vývoje. Dítě se chová povrchně, má problémy s rozlišováním citů a s navazováním vztahů. Nedostatek lásky a dotyků se u batolat projevuje nezúčastněným chováním, rozmrzelostí a nedětsky vážným výrazem. V rodinách, kde si rodiče dítěte nevšímají, mohou u dítěte úplně chybět podněty k rozvoji řeči. To je jeden z důvodů, proč jsou děti přicházející do pěstounské péče v mluvení často značně opožděné (Prošková, 2012, s. 35).

U předškoláků se nedostatek lásky projevuje silnou potřebou k někomu patřit. Upínají se proto na téměř všechny dospělé, kteří se kolem nich ocitnou. Mohou to být vychovatelky,

učitelky ve školce nebo třeba zdravotní sestry. Tímto chováním se dožadují „nové maminky“. U školáků se citové strádání projevuje také výkyvy nálad a nevhodnými projevy chování vůči ostatním. Děti bývají citově otupělé, nedůvěřivé a mohou se chovat agresivně (Prošková, 2012, s. 36).

Zajímavým poznatkem je fakt, že nesmírně důležitým obdobím pro utváření rodičovských postojů je střední školní věk. Děti ve středním školním věku by proto měly trávit dostatek času s mladšími sourozenci či jinými dětmi z rodiny nebo od známých jejich rodičů a přátel. Je užitečné, když mají starší děti možnost poznávat malé děti, starat se o ně, být s nimi a porozumět jim (Matějček, 2013).

Puberťáci a adolescenti bývají nespokojení se svojí sociální pozicí a neumějí se odpovídajícím způsobem ohodnotit. Většinou tíhnou k materialismu a chtějí minimálním úsilím dosahovat uspokojování svých potřeb (Prošková, 2012).

4.2 Školní problémy dětí v PP

Škola je pro dítě 2. nejdůležitější sociální prostředí. Tráví tam polovinu času svého života, a proto je velmi důležité dítěti školu vybírat pečlivě.

Děti vyrůstající v PP mají ve škole často problémy s prospěchem. To může mít několik příčin.

1. Slabší nadání, kdy dítě nezvládá nároky školy. Obtíže bývají ve většině předmětů.
2. Porucha učení způsobená nezralostí mozku. Jde o obtíže hlavně v českém jazyce a ostatních cizích jazycích, občas i v matematice. Děti mívají problém se čtením, psaním a s diktáty. Vyskytuje se i problém s udržením pozornosti.
3. Výchovné obtíže jako záškoláctví, krádeže, lhaní, drogy apod. Mohou být způsobeny aktuální krizí v rodině nebo výraznou změnou v životě dítěte.
4. Nedostatky v domácí přípravě, dlouhodobá absence dítěte, nesprávný výukový postup.

Není výjimkou, že děti v PP trpí některou ze specifických poruch učení či chování.

- Dyslexie – porucha čtení (technika čtení, porozumění a vyprávění obsahu textu);
- Dysgrafie – porucha grafické stránky písma (úprava, čitelnost, tvary písma);
- Dysortografie – porucha pravopisu (teoreticky pravidla musí dítě znát, neumí je použít);
- Dyskalkulie – porucha v oblasti matematiky;
- Dyspraxie – porucha motoriky (neobratnost);
- ADHD (dříve LMD) - porucha pozornosti, spojená a hyperaktivitou, dítě je živé, neklidné, v pohybu (Faltýnová, 2011).

Dále mají děti vyrůstající v PP dost často problémy se zařazením do kolektivu. To může být způsobeno celou řadou příčin. Většinou nerozumí sociálním interakcím, nedokážou správně interpretovat chování ostatních dětí a neumí navazovat kontakt se svými vrstevníky. Také mohou mít snížené intelektové dispozice, a proto jim dělá problémy se přizpůsobovat. Jejich celkový projev pak může odpovídat spíše projevu dítěte mladšího fyzického věku. Nemusí to být vždy způsobeno sníženým intelektovým potenciálem. Může se jednat o nerovnoměrné nadání dítěte, což má vliv na celkový vývoj, který je potom nerovnoměrný.

Školní potíže a problematické chování mohou být důsledkem „*poruchy attachmentu*“, tzv. poruchy vytváření citového pouta. Porucha *attachmentu* se týká dětí, které neměly zajištěnou láskyplnou péči a bezpečí v raném dětství. Tento stav neustálého ohrožení ovlivňoval vývoj mozku a citového prožívání a může být vysvětlením, proč tyto děti později trpí různými poruchami. Obecně poruchy *attachmentu* zpravidla vnímáme jako poruchy chování, případně jako poruchy učení, které dítěti ztěžují jeho každodenní život. Bývají příčinou jeho školní neúspěšnosti a mnoha konfliktů s vrstevníky i s rodinou, ve které vyrůstají (*ATTACHMENTOVÉ CENTRUM ATTA*, 2018).

Mezi poruchy chování patří často impulsivita, agresivita, opoziční chování, manipulativní chování, kontrolující chování, neochota ke spolupráci, problémy respektovat hranice a limity, krádeže, lhaní, útěky z domova, problémy se zneužíváním návykových látek apod. Děti mají problémy vyznat se ve světě emocí, dokázat o nich mluvit a zvládat je, často nerozumí sobě ani jiným lidem.

„Neuměla jsem se soustředit, takže učení se mnou probíhalo asi tak, že jsem pořád odbíhala a nedávala pozor. Někdy jsem se učit prostě nechtěla…“ (Zezulová, 2015, str. 18).

Mezi nejčastější školní potíže dětí mladšího školního věku v PP patří sociální nezralost, fixace na dospělého, nadměrná úzkost, hravost, adaptační problémy, nesoustředěnost, podvádění, agresivita vůči ostatním a vztek.

“Začala jsem taky chodit do školy, spolu s ostatními dětmi. Spolužáci mě nevzali. Kdykoliv jsem kolem někoho prošla, tak řekl: Fuj, to je ta co byla v děcáku, bacha ať nechytnete mor! Celá třída stála proti mně, byla jsem pro ně špína.” (Zezulová, 2015, str. 37)

Mezi nejčastější potíže dětí staršího školního věku patří testování komunikačních hranic, vyrušování, šikana (jak v roli agresora, tak v roli oběti), zapomínání pomůcek, nerespektování výchovných autorit, záškoláctví, rizikové chování a destruktivní strategie zvládání stresu (drogy, alkohol, gambling).

„Přestěhovali jsme se do Ch. kde jsem začala chodit do školy. Ostatní děti byly super až do chvíle, než začaly mít pocit, že mi paní učitelka věnuje příliš pozornosti. A to už byli deváťáci. Začali mě šikanovat. Měla jsem roztrhané učebnice, ztrácely se mi věci, které se po 5 dnech našly rozbité na kousky.“ (Zezulová, 2015, str. 19)

Protože kořeny všech těchto problémů jsou hluboko, již v prvních měsících a letech života dítěte, je pro vyléčení zapotřebí dlouhodobé terapeutické práce cílené na terapii poruch *attachmentu*.
Je důležité dítě hodně chválit, víceméně za všechno, co se mu povede. Pokud se tak neděje, může být frustrováno.

4.3 Spolupráce pěstounů a školy

Pro děti v pěstounské péči může být nástup do školy či mateřské školy náročnější než pro jejich vrstevníky. Proto je důležité pokusit se o vzájemnou spolupráci mezi rodinou a školou. U předškolních dětí bývá vhodnější odložit nástup do mateřské školy až do chvíle, kdy se dítě adaptuje na svou novou rodinu a získá pocit jistoty a bezpečí. Dost často jsou tyto děti učiteli nepochopeny nebo mylně interpretovány. Běžně je přístup učitele k těmto dětem stejný jako k ostatním. To je pravděpodobně chybou. Ideálně by učitelé měli mít

vypracovaný individuální studijní plán pro tyto děti. U školáků je vhodné domluvit se s učiteli dítěte na individuálním přístupu, který by měli u dítěte praktikovat, jinak to v praxi může dopadnout takto:

„Neměla jsem školu ráda, nešla mi matematika a když se mi to paní učitelka snažila vysvětlit, trvalo to až do konce hodiny. Ostatní děti se mi smály a byly naštvané, že je zdržuji. Nechápala jsem nic, co po mně chtěla. Nestíhala jsem. Proto jsem tam raději nechodila.“ (Zezulová, 2015, str. 15)

Pokud je to možné, tak je vhodné se domluvit na spolupráci i s ředitelem školy ideálně nějakou dobu před tím, než dítě do školy nastoupí. Je potřeba vytvořit plán s třídním učitelem a výchovným poradcem.

Učitel by měl znát podrobnosti týkající se situace v dané rodině. Měl by vědět, zda je dítě obeznámeno s faktem, že v pěstounské péči je. Ze strany učitele je velmi důležité plánovat hodiny s ohledem na dítě v PP. Především být obezřetný při tématech rodinných vztahů, které mohou být pro dítě v PP komplikované. Pokud s tím má dítě problém, nemělo by se takových aktivit účastnit, aby to u něj nevyvolalo trauma.

Pokud dítě ví, že vyrůstá v pěstounské péči, je dobré pracovat s tématem náhradní rodiny s celou třídou. Učitel by měl dětem vysvětlit, proč nemůžou všichni vyrůstat s vlastními rodiči. Také by měl situaci konzultovat se zákonnými zástupci dětí ve třídě.

Domácí příprava těchto dětí má několik pravidel.

- Naučit dítě učit se již od 1. třídy, kdy jsou děti tvárnější a o školu mají přirozený zájem.
- Vytvořit dítěti pravidelný řád. Učit se každý den, v podobnou hodinu, pracovat stejným způsobem, za stejných podmínek. To pomáhá k budování návyku.
- Směřovat postupně od učení se s rodiči k samostatné práci. Provádět kontrolu a poskytovat pomoc pouze na vyžádání dítěte.
- Pomoct dítěti vybrat učební styl.
- Motivovat

4.4 Odborná pomoc pro děti

Pokud má pěstoun podezření na nějakou poruchu učení, je vhodné to probrat s třídním učitelem dítěte a teprve potom absolvovat vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně (PPP) nebo u psychologa. V 1. třídě je na diagnostiku poruch učení příliš brzy. S těmito problémy se doporučuje kontaktovat PPP až ve 2. třídě. V 1. třídě je PPP možné kontaktovat kvůli impulzivitě nebo nesoustředěnosti.

Při hledání vhodné pomoci dítěte je možné se obrátit na několik zařízení.

1. Školská poradenská zařízení řeší problémy související se vzděláváním.
    - Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)

      Poskytují služby zdarma. Fungují pro děti od 3 let až do doby ukončení vzdělávání. Diagnostikují specifické poruchy učení (SPU), poskytují kariérní poradenství, pomáhají určit školní zralost.

    - Speciálně pedagogická centra (SPC)

      Poskytují služby zdarma. Provádí diagnostiku dětí se zdravotním postižením.

    - Střediska výchovné péče (SVP)

      Poskytují služby zdarma. Nabízí pomoc rodinám i školám. Řeší problémové chování dětí, výchovné problémy nebo narušené sociální chování. Mohou pomoci se širokou škálou problémů jako je nerespektování autorit, agresivní chování, školní problémy, krádeže, hraní, drogy či problematické vztahy s vrstevníky.

2. Školní poradenské pracoviště (ŠPP)
    - Výchovný poradce připravuje podmínky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
    - Školní metodik prevence se snaží zachytit signály rizikového chování a realizuje aktivity zaměřené na prevenci rizikového chování žáků.
    - Školní psycholog poskytuje krizové intervence, pomáhá žákům s řešením jejich osobních problémů, řeší sociální klima ve třídě a diagnostikuje.

- Speciální pedagog se snaží o náprava dětí se speciálními potřebami. Provádí konzultace s rodiči.

3. Linky důvěry, krizová centra

Fungují non-stop. Pomáhají dětem řešit problémy které mají s vrstevníky, s rodiči, se šikanou apod.

4. Nízkoprahové kluby

Kluby jsou určeny pro děti a mládež, které nemohou z různých důvodů navštěvovat jiné volnočasové aktivity. Fungují jako prevence pobytu dětí na ulici a minimalizují rizika kontaktu s nevhodnou partou, nevhodnými aktivitami či užívání alkoholu a drog. Děti a dospívající si zde volně hrají, kamarádí se s ostatními. Na vše dohlíží dospělý pracovník centra, kterým je nejčastěji sociální pracovník.

5. Dětský diagnostický ústav (DDÚ)

Navštěvují ho děti s výraznými problémy v chování, páchající trestnou činnost. Přijímá děti na základě rozhodnutí soudu nebo na základě dohody s rodičem o dobrovolném pobytu. Doba pobytu je přibližně 8 týdnů.

6. Psycholog

Člověk, který vystudoval 5letý obor psychologie na VŠ. Jeho služby mohou být zdarma, pokud pracuje ve státních poradnách, doprovodných nebo neziskových organizacích.

7. Klinický psycholog

Převážně diagnostikuje ve spolupráci s psychiatrem a neurologem. Někdy zajišťuje i následnou psychoterapii. Jeho služby mohou být zdarma.

8. Psychiatr

Člověk, který vystudoval medicínu. Léčí duševní nemoci, které ovlivňují myšlení, emoce, vnímání a také chování nemocných a předepisuje medikaci. Může provádět diagnostiku a také psychoterapii, pokud k ní má další vzdělání.

9. Psychoterapeut

Člověk, který nemusí mít stejné vzdělání jako psycholog, ale absolvoval dlouhodobý psychoterapeutický výcvik v délce 3 až 5 let.

EMPIRICKÁ ČÁST

Praktická část předkládané diplomové práce se zabývá prezentací a analýzou dat, která byla získána během výzkumných šetření. Výzkumná šetření byla provedena za účelem zodpovězení výzkumným otázek. Jednalo se o kombinaci kvantitativně a kvalitativně orientovaného výzkumného šetření. U kvantitativně orientovaného šetření došlo ke sběru dat formou online dotazníku. U kvalitativně orientovaného šetření došlo ke sběru dat formou polostrukturovaných rozhovorů a přímého pozorování.

5 Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky

Jedním z hlavních cílů výzkumného šetření je zhodnocení spokojenosti pěstounů s nabídkou témat a délkou povinného průběžného vzdělávání. K dosažení tohoto cíle bylo použito kvantitativně orientované výzkumné šetření formou online dotazníku. Samotnému vytvoření dotazníku předcházel polostrukturovaný rozhovor s ředitelem jedné nejmenované doprovázející organizace, která spolupracuje s pěstouny, zajišťuje jim průběžné vzdělávání a také zajišťuje doučování a pořádá skupinová setkání dětí v PP. Otázky rozhovoru byly rozděleny do 5 kategorií, které se zabývaly tématy představení samotné doprovázející organizace, vzdělávání pěstounů, výchovné problémy dětí v PP a školních příprava dětí v PP. Po vyhodnocení dat získaných během rozhovoru byl vytvořen dotazník, jehož otázky byly rozděleny dle témat do stejných kategorií. V rámci výzkumného šetření se pěstouni vyjádřili k tomu, zda jsou spokojeni s povinnou délkou vzdělávání a jaké změny, co se týče délky, by případně navrhli. Dále se vyjádřili k tomu, zda jsou spokojeni s tématy nabízeného vzdělávání a jaká další témata by pro ně byla atraktivní. Dalším cílem byla tvorba kazuistiky, na základě kvalitativně orientovaného výzkumného šetření. Jedná se o kazuistiku žáka navštěvujícího 1. třídu základní školy. Z důvodu přidělení do pěstounské péče se musel žák přestěhovat do jiného města a nastoupit na jinou základní školu. Začleňování do kolektivu je pro děti žijící v pěstounské péči náročnější v porovnání s ostatními dětmi, které vyrůstají ve vlastní rodině. U tohoto výzkumného šetření došlo k zisku dat formou přímého pozorování žáka při jeho adaptaci na novou školu a nový kolektiv. Další data byla získána formou polostrukturovaného rozhovoru s jeho pěstounkou, bývalou třídní učitelkou a současnou třídní učitelkou. S ohledem na výše zmíněné cíle výzkumného šetření byly zformulovány tyto výzkumné otázky:

VO1: Jaké změny týkající se délky povinného průběžného vzdělávání by pěstouni uvítali?

VO2: Jaká témata vzdělávacích kurzů pěstouny zajímají a odpovídají jejich potřebám?

VO3: Co dělá dětem v PP největší problémy ve škole a ve školní přípravě?

6 Metody sběru a zpracování dat

Pro zodpovězení výzkumných otázek jsem využila metody:

1. Polostrukturovaný rozhovor s ředitelem doprovázející organizace
2. Studium a analýzu odborné literatury
3. Metodu nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce

Pro vytvoření kazuistiky jsem použila metody:

1. Přímé pozorování
2. Studium a analýzu dokumentace dítěte
3. Polostrukturovaný rozhovor s pěstounkou
4. Polostrukturovaný rozhovor s pedagogickými pracovníky

S přihlédnutím, ke stanoveným cílům této práce, u kterých bylo potřeba hodnocení aktuálního stavu průběžného vzdělávání samotnými pěstouny a také zisk dostatečného množství dat pro vytvoření kazuistika, jsem se rozhodla pro kombinaci kvantitativního i kvalitativního výzkumu, který umožňuje tyto cíle naplnit.

Výzkumné šetření tak bylo realizováno prostřednictvím kvantitativně orientovaného dotazníkového šetření, kterému předcházel kvalitativně orientovaný polostrukturovaný rozhovor. Strukturovaný rozhovor byl proveden v budově doprovázející organizace, konkrétně v místnosti, která slouží pro pořádání kurzů pro pěstouny za přítomnosti ředitele této organizace, který odpovídal na předpřipravené otázky. Cílem tohoto rozhovoru bylo lépe zmapovat funkci doprovázejících organizací a zjistit, jaké téma by bylo zajímavé prozkoumat se samotnými pěstouny. Na základě dat, která byla získaná během rozhovoru, bylo sestaveno 5 kategorií, do kterých byly následně rozřazeny otázky pro samotné respondenty (pěstouny). Sběr dat od pěstounů probíhal formou dotazníkového šetření prostřednictvím Google Forms.

Před samotnou realizací rozhovoru i dotazníkového šetření byl proveden předvýzkum, konkrétně tzv. pilotáž. Během pilotáže byla ověřena srozumitelnost otázek. Pilotáž byla provedena s pěti náhodně zvolenými osobami, které nemusely splňovat stanovené podmínky výzkumného šetření. Na základě výsledků pilotáže došlo k drobným úpravám dotazníku.

Pro zajištění dostatečného množství dat pro vytvoření kazuistiky bylo provedeno přímé pozorování žáka 1. třídy žijícího v PP v délce 1 měsíce. Následovalo také studium a analýza dokumentace dítěte. Dále byl proveden polostrukturovaný rozhovor s jeho pěstounkou, bývalou třídní učitelkou a současnou třídní učitelkou.

6.1 Nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce

Dotazování je jednou z metod kvalitativního výzkumu. Konkrétně metoda online dotazování je jednou z nejrychlejších a cenově nejdostupnějších metod. Samotné dotazování probíhá přes internet, kdy je respondentům rozeslán webový odkaz (URL adresa) na webovou stránku, kde je dotazník připraven k vyplnění. Po vyplnění dotazníku jsou odpovědi od respondentů automaticky odesílány na server, kde je v průběhu sběru dat jejich možná průběžná kontrola (Walker, 2013). Výhodou online dotazování je rychlý zisk informací, možnost průběžné kontroly dat a poměrně snadná analýza. U dotazníků je důležité počítat s tím, že výsledky mohou být často zkresleny, a to ze strany respondentů, tak i výzkumníka. Při tvorbě dotazníku je důležité nepoužívat složité otázky, protože není možné ověřit, zda respondent otázce správně porozuměl. Častým problémem je také návratnost dotazníku. Proto je vhodné motivovat respondenty k jeho vyplnění.

Na základě stanovení výzkumných otázek a cílů výzkumného šetření byl autorkou této práce, prostřednictvím služby Google Forms, vytvořen nestandardizovaný online dotazník. Před samotným rozesláním dotazníku byly stanoveny dvě podmínky, které respondenti musí splňovat, aby se mohli dotazníkového šetření zúčastnit.

1. Minimálně 2letá zkušenost s PP
2. Aktuálně v PP alespoň 1 dítě školního věku

Tyto podmínky byly zvoleny z toho důvodu, že dotazník cílil na hodnocení spokojenosti s aktuálně poskytovaným průběžným vzděláváním pro pěstouny a také na školní problémy dětí v PP.

Rozesílání dotazníku probíhalo přes dvě nejmenované doprovázející organizace. Dotazníky rozesílali konkrétně klíčoví pracovníci a cíleně je rozesílali pěstounům, kteří splňují stanovené podmínky.

Klíčoví pracovníci doprovázejících organizací přeposílali vybraným respondentům výzvu k vyplnění dotazníku, kterou připravila autorka této práce. Součástí této výzvy byl odkaz na Google Forms a také motivace k vyplnění dotazníku v podobě nabídky 45minutové online lekce anglického jazyka pro respondenty nebo pro jejich děti. Dotazník byl rozeslán 90 potenciálním respondentům. Dotazníkového šetření se účastnilo celkem 22 respondentek a ani jeden respondent. Převaha žen nad muži byla očekávána. Všechny respondentky, které se šetření účastnily jsou pěstounky a splnily obě stanovené podmínky. Všechny respondentky jsou starší 30 let a mladší 60 let. 5 respondentek má více jak 10letou praxi v poskytování PP, 12 respondentek má 5-10letou praxi v poskytování PP a 5 respondentek má 2-5letou praxi v poskytování PP. Všechny respondentky mají aktuálně v péči pouze jedno dítě školního věku. Dotazník tvořilo celkem 22 otázek rozdělených do 5 kategorií, kterými byly:

1. Představení pěstouna
2. Vzdělávání pěstounů
3. Vzdělávací kurzy a školení
4. Výchovné problémy dětí v PP
5. Školní příprava dětí a spolupráce se školou

6.2 Přímé pozorování

Při přímém pozorování jde o záměrné a soustavné vnímání a zaznamenávání jevů a procesů včetně jejich analýzy a vyhodnocení. Pozorování je charakteristické tím, že má vždy výběrový charakter (Pána & Somr, 2007; Walker, 2013). V této práci byla data získaná během přímého pozorování použita při tvorbě kazuistiky.

6.3 Kazuistika

Kazuistika nebo-li případová studie shrnuje detailní zkoumání jednotlivce. Kazuistika se v pedagogice využívá za účelem získávání informací o dosavadním vývoji daného jednotlivce. Součástí pedagogické kazuistiky je osobní anamnéza, rodinná anamnéza, diagnóza, představení faktorů, které pravděpodobně stav jedince ovlivnily a prognóza, ve které jsou doporučeny další kroky (Slavík et al., 2017).

6.4 Polostrukturovaný rozhovor

Rozhovor obecně je metodou kvalitativního výzkumu. Existuje několik druhů rozhovoru. Při polostrukturovaném rozhovoru má tazatel nebo výzkumník předem připravené otázky, které chce po respondentovi zodpovědět. Tazatel si zapisuje odpovědi od respondentů (Pána & Somr, 2007; Walker, 2013).

6.4.1 Rozhovor s ředitelem doprovázející organizace

Jako první byl realizován polostrukturovaný rozhovor s ředitelem doprovázející organizace. Tento rozhovor předcházel kvantitativně orientovanému dotazníkovému šetření. Během rozhovoru bylo položeno celkem 21 otázek, které se týkaly představení organizace, vzdělávání pěstounů, výchovných problémů dětí v PP a školní přípravy dětí. Přesné znění rozhovoru je součástí příloh této práce.[22]

6.4.2 Rozhovor s pěstounkou

Pro polostrukturovaný rozhovor s pěstounkou žáka jsem si připravila 19 otázek, které byly rozděleny do 4 kategorií:

1. Rodinná situace
2. Výchovné problémy žáka
3. Školní příprava
4. Spolupráce se školou

Rozdělení otázek do uvedených kategorií s přesným zněním rozhovoru je součástí příloh této práce.

6.4.3 Rozhovor s bývalou učitelkou pozorovaného žáka

Pro polostrukturovaný rozhovor s bývalou třídní učitelkou žáka jsem si připravila 8 otázek. Tyto otázky byly rozděleny do 3 kategorií:

1. Profesní příprava a praxe
2. Spolupráce s rodinou

[2] Struktura rozhovoru viz. Příloha 3, Přepis rozhovoru v plném znění viz. Příloha 4

3. Problémové chování žáka

Vzhledem k tomu, že bývalá třídní učitelka nesouhlasila s nahráváním rozhovoru a ani s jeho zveřejněním, uvádím v přílohách seznam otázek, které byly během rozhovoru položeny.

6.4.4 Rozhovor se současnou učitelkou žáka

Pro polostrukturovaný rozhovor se současnou třídní učitelkou jsem si připravila 9 otázek. Tyto otázky byly rozděleny do 4 kategorií:

1. Profesní příprava a praxe
2. Spolupráce s pěstounkou
3. Adaptace v nové třídě
4. Problémové chování žáka

Vzhledem k tomu, že současná třídní učitelka nesouhlasila s nahráváním rozhovoru a ani s jeho zveřejněním, uvádím v přílohách pouze seznam otázek, které byly během rozhovoru položeny.

6.5 Etika výzkumu

Během práce s respondenty byl použit formulář informovaného souhlasu, jehož znění je k nalezení v přílohách této práce. S údaji a daty od respondentů bylo nakládáno citlivě. Každý respondent, který se účastnil tohoto výzkumu, do něj vstupoval dobrovolně a měl možnost kdykoliv odstoupit. V rámci zachování soukromí a možné identifikace osob byla jména respondentů, organizací i měst pozměněna. Získaná data byla použita výhradně pro účely této diplomové práce.

7 Výzkumný vzorek

Charakteristika výzkumného vzorku se liší v závislosti na zvolené výzkumné metodě.

Výběr respondentů pro kvantitativní výzkumné šetření probíhal ve spolupráci se dvěma doprovázejícími organizacemi. Tyto organizace oslovily své pěstouny s několikaletou praxí s žádostí o vyplnění online dotazníku. Celkem bylo osloveno 90 pěstounů. Pěstounům byl zaslán webový odkaz (URL adresa) na webovou stránku, kde byl online dotazník připraven.

Celkem bylo v dotazníku uvedeno 22 otázek. Pro účast na dotazníku byly stanoveny dvě podmínky. Jednou z nich byla nutnost mít minimálně 2letou zkušenost s PP. Druhou podmínkou bylo mít aktuálně v PP alespoň jedno dítě školního věku. Dotazníkového šetření se účastnilo celkem 22 respondentek a ani jeden respondent. Všechny respondentky, které se šetření účastnily jsou pěstounky a splnily obě podmínky. Všechny respondentky jsou starší 30 let a mladší 60 let. 5 respondentek má více jak 10letou praxi v poskytování PP, 12 respondentek má 5-10letou praxi v poskytování PP a 5 respondentek má 2-5letou praxi v poskytování PP. Všechny respondentky mají aktuálně v péči jedno dítě školního věku.

Polostrukturovaného rozhovoru, který předcházel vytvoření dotazníku se účastnil pouze jeden respondent, kterým byl ředitel jedné nejmenované doprovázející organizace s 18letou praxí v oblasti pěstounské péče.

Přímé pozorování bylo prováděno na chlapci, kterému je skoro 8 let a od ledna je v pěstounské péči u svojí prababičky. Jeho chování doma i ve škole je problematické.

Polostrukturovaný rozhovor za účelem získání dat pro vytvoření kazuistiky byl proveden s pěstounkou pozorovaného chlapce, která má 2 vlastní děti, které jsou už dospělé. Pěstounka žije se svým manželem a chlapcem, který je u nich v PP.

Polostrukturovaný rozhovor za účelem získání dat pro vytvoření kazuistiky byl proveden s bývalou třídní učitelkou pozorovaného chlapce, která ho učila 6 měsíců a má za sebou 20letou učitelskou praxi.

Polostrukturovaný rozhovor za účelem získání dat pro vytvoření kazuistiky byl proveden také se současnou třídní učitelkou pozorovaného chlapce, která ho učí od 1. 2. 2022 měsíců a je začínající učitelkou.

8 Prezentace a analýza získaných dat

Náplní této kapitoly bude prezentace a analýza dat získaných během výzkumných šetření.

8.1 Prezentace a analýza dat získaných z rozhovoru[3]

Jak již bylo výše zmíněno, první polostrukturovaný rozhovor byl proveden s ředitelem jedné nejmenované organizace. Otázky byly vytvořeny na základě studia a analýzy odborné literatury. Seznam otázek byl vytvořen předem. Celkem bylo připraveno 21 otázek, které byly tematicky rozděleny do 5 kategorií[4]:

1. Doprovázející organizace
2. Vzdělávání pěstounů
3. Vzdělávací kurzy a školení
4. Výchovné problémy dětí v PP
5. Školní příprava dětí v PP

Během samotného rozhovoru nebyla posloupnost na připraveného seznamu otázek striktně dodržována. Byly položeny všechny otázky, ale ne ve stejném pořadí, jak byly připraveny. Bylo tomu tak z důvodu flexibilní reakce na poskytnuté odpovědi za účelem získání co nejvíce informací. Během rozhovoru bylo položeno celkem 21 otázek. Rozhovor byl nahráván a nahrávka byla použita výhradně pro účely této diplomové práce. Po přepisu byla nahrávka smazána. Nehrozí tedy její následné zneužití pro jiné účely.

8.1.1 Doprovázející organizace

V této organizaci pracuje celkem 5 klíčových pracovníků a každý z nich má na starost maximálně 20 rodin. Smlouvu s organizací má v současné době podepsáno celkem 92 pěstounů, z toho 5 pěstounů na přechodnou dobu.

[3] Struktura rozhovoru viz. Příloha 3, Přepis rozhovoru v plném znění viz. Příloha 4

[4] Struktura rozhovoru viz. Příloha 3

8.1.2 Vzdělávání pěstounů

Tato organizace se nevěnuje odborné přípravě žadatelů o pěstounskou péči, protože k tomu nemá pověření od krajského úřadu. Organizace každoročně poskytuje pěstounům průběžné vzdělávání v rozsahu 24 hodin. Když pěstouni nesplní svou vzdělávací povinnost, organizace sepíše zprávu a zašle ji na OSPOD. K nenaplnění vzdělávací povinnosti dochází častěji u pěstounů, kteří poskytují nezprostředkovanou (příbuzenskou) PP.

8.1.3 Vzdělávací kurzy a školení

K tvorbě ročního plánu vzdělávacích kurzů a školení používá organizace vzdělávací plány jednotlivých pěstounů. Na základě vzdělávacích plánů, které nesou informaci o tom, jaké kompetence pěstoun má a jaké kurzy již absolvoval, lze vyhodnotit, jaké kurzy daný pěstoun potřebuje. Pěstouni si témata kurzů nevybírají sami. Témata kurzu pěstounům vybírá organizace na základě vyhodnocení vzdělávacího plánu. Lektory kurzů jsou převážně terapeuti z praxe. Je důležité, aby lektoři uměli účastníky kurzu zaujmout. Po každém kurzu probíhá sběr zpětné vazby formou krátkého dotazníku. Dotazníky mají většinou 4 – 5 otázek. K hodnocení slouží hodnotící škála. Vyhodnocení kurzů probíhá většinou 1 x ročně, a to v době, kdy se plánují kurzy na další rok.

8.1.4 Výchovné problémy dětí v PP

Jako prevenci výchovných problémů a podporu dětí v PP pořádá organizace skupinová setkávání vrstevníků. Tato setkávání probíhají jednou za dva týdny. Každé setkání je zaměřeno na nějaké téma, ke kterému je připravený doprovodný program. Příkladem řešených témat na setkáních skupin jsou komunikace, pravidla a vlastní identita. Organizace může dítěti také zajistit odbornou péči formou psychoterapie s odborníkem nebo rodinné terapie i s pěstounem. Dalšími variantami jsou návštěva PPP nebo spolupráce se středisky výchovné péče.

8.1.5 Školní příprava dětí v PP a spolupráce se školou

Organizace aktuálně nemá v nabídce žádný kurz, který by se týkal spolupráce pěstounů a školy nebo vzdělávání dětí v PP. Nabízí však dětem doučování, které probíhá se studenty vysokých a středních škol. Konkrétní délka a frekvence doučování záleží na potřebách daného dítěte. O doučování je v současné době velký zájem, což může být důsledkem pandemie, kdy probíhala online výuka, což mohlo u dítěte způsobit nedostatečné pochopení probírané látky.

8.2 Prezentace a analýza dat získaných z dotazníkového šetření[5]

Při hodnocení získaných dat během dotazníkového šetření je potřeba přihlížet k tomu, že respondenty byli pěstouni pouze ze dvou doprovázejících organizací. Získané informace tedy mohou být tímto faktem zkresleny.

Dotazník cílil především na hodnocení spokojenosti s aktuálně poskytovaným průběžným vzděláváním pro pěstouny a jeho délkou a také na školní problémy dětí v PP. Během dotazníkového šetření respondenti odpovídali na 22 otázek. 19 otázek bylo otevřených s možností volné tvorby odpovědi. 3 otázky byly uzavřené, kde respondenti vybírali z několika variant odpovědí. Otázky byly tematicky rozděleny do 5 kategorií:

5. Představení pěstouna
6. Vzdělávání pěstounů
7. Vzdělávací kurzy a školení
8. Výchovné problémy dětí v PP
9. Školní příprava dětí a spolupráce se školou

8.2.1 Představení pěstouna

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 22 respondentek a ani jeden respondent. Všechny respondentky, které se šetření účastnily jsou pěstounky a splnily obě stanovené

[5] Struktura nestandardizovaného dotazníku viz. Příloha 6, Nestandardizovaný dotazník viz. Příloha 7

podmínky. Všechny respondentky jsou starší 30 let a mladší 60 let. 5 respondentek má více jak 10letou praxi v poskytování PP, 12 respondentek má 5-10letou praxi v poskytování PP a 5 respondentek má 2-5letou praxi v poskytování PP. Všechny respondentky mají aktuálně v péči pouze jedno dítě školního věku. V rámci zachování soukromí a možné identifikace osob v práci nezveřejňuji bližší informace týkající se jednotlivých respondentek.

8.2.2 Vzdělávání pěstounů

Otázky z kategorie, která byla tematicky zaměřena na vzdělávání pěstounů výrazně přispěly k nalezení odpovědi pro první dvě výzkumné otázky této práce. Více jak polovina respondentů by si přála snížit počet hodin povinného průběžného vzdělávání. Většina z nich jako hlavní důvod uvádí fakt, že jsou pěstouny již dlouho a mají široké znalosti týkající se pěstounské péče. Existuje již tedy menší počet témat, která je skutečně zajímají. Uvítali by, když by se přihlíželo ke zkušenostem jednotlivců a k délce jejich působení v oblasti PP. Méně jak polovina pěstounů je s aktuální délkou průběžného vzdělávání spokojená.

Níže je uvedeno několik ilustrativních odpovědí respondentů.

Já osobně bych počet hodin snížila, ale věřím, že někomu je to málo.

24 hodin je strašně moc! Když to vynásobím aktuálně 10 lety, kdy jsem pěstoun, tak už je opravdu velmi málo témat, o které bych měla skutečný zájem. Důležité jsou ty sdílející skupiny, kdy si člověk zapřemýšlí, kam se s dítětem posunul, co aktuálně řeší a může to sdílet. Včetně toho, že slyší zkušenost ostatních a "moudrý" vstup někoho, kdo to řídí. To bych uvítala tak 3x do roka. Ale klasické vzdělávání v tomto rozsahu je prostě moc.

Mělo by to být přizpůsobeno podle potřeby a délky praxe v PP. Pro nás bych uvítala už snížení počtu hodin.

Snížila bych. Jsem pěstounkou 11let a mé znalosti se pochopitelně rozšiřují. Vadí mi, že na toto není brán zřetel.

Na základě ilustrativních odpovědí, které byly zmíněny výše a faktu, že mezi respondenty bylo 5 pěstounek s více jak 10letou praxí v poskytování PP, 12 respondentek s 5-10letou

praxí v poskytování PP a 5 respondentek s 2-5letou praxi v poskytování PP je výsledek odpovídající.

Pěstouni preferují skupinové vzdělávání s lektorem. Vůbec nemají zájem o individuální vzdělávání s lektorem.

Graf 1 – Jaký typ vzdělávání preferujete?

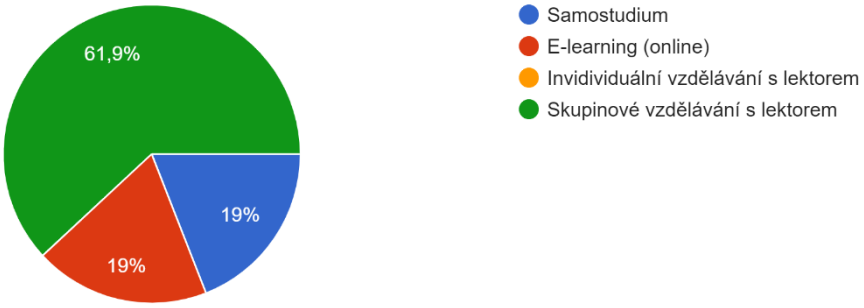

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 2 - Které formy vzdělávání vám nejvíce vyhovují?

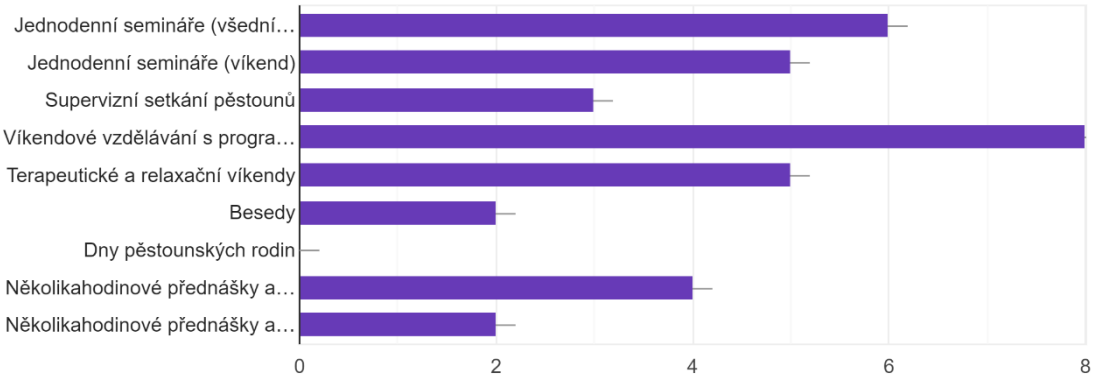

Zdroj: Vlastní zpracování

Největší oblibě se u pěstounů těší formy víkendového vzdělávání s programem pro děti a jednodenní semináře ve všední dny. Absolutně nejeví zájem o dny pěstounských rodin.

8.2.3 Vzdělávací kurzy a školení

Převážná většina respondentů je s nabídkou průběžného vzdělávání spokojená.

Níže je uvedeno několik ilustrativních odpovědí respondentů na otázky v této kategorii:

Ano, ve stávající organizaci jsem spokojená, protože zohledňuje i fakt, že je člověk pěstounem už dlouho a rozsah témat je opravdu široký

Jsem spokojená. Když potřebuji něco jiného, umím si to najít a organizace vzdělávání proplatí

Pěstouny nejvíc zajímají témata, která se týkají Zvládání krizových situací, Specifických poruch učení, Adaptace dítěte ve škole a Aktivit pro děti.

Graf 3 - Zajímavá témata pro pěstouny

Zdroj: Vlastní zpracování

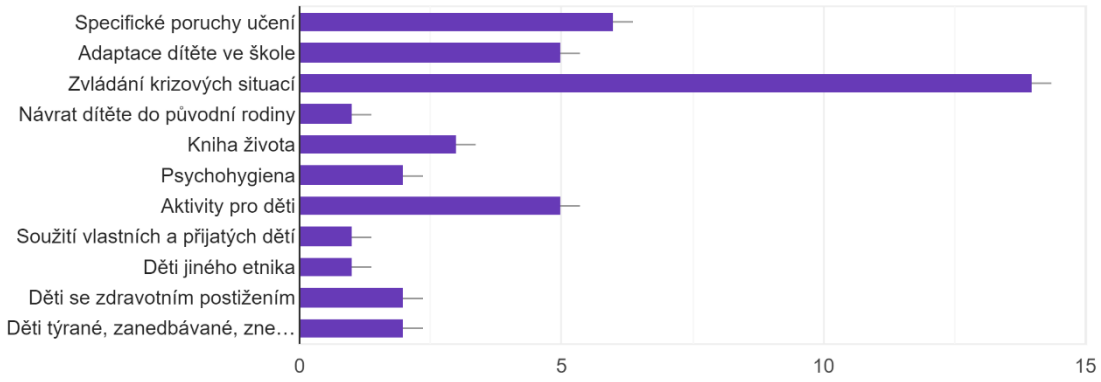

Respondenti byli vyzváni k tomu, aby zmínili témata, která během vzdělávání postrádají. Jako taková byla uvedena: Oblast práva v PP; Návrat děti do biologických rodin; Terapie a psychohygiena; Specifika romských dětí; *Attachment*; Problematika dětí v pubertě.

Graf 4 - Vzdělávací kurzy a školení

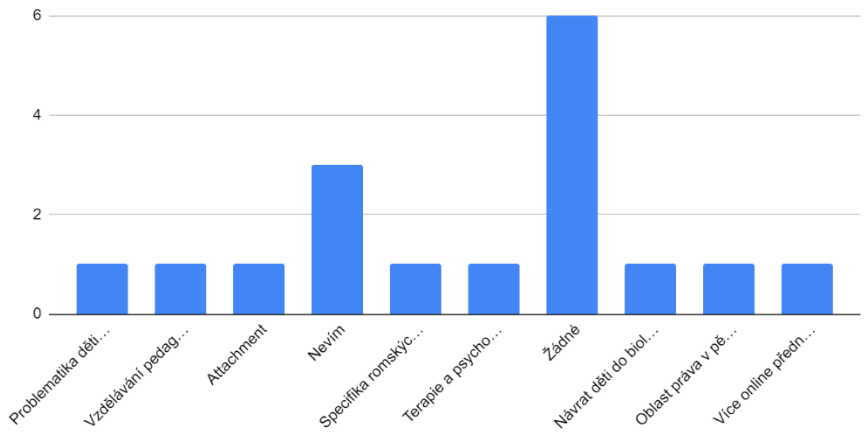

Zdroj: Vlastní zpracování

8.2.4 Výchovné problémy dětí v PP

Výchovné problémy, se kterými se respondenti u svých dětí potýkali, byly především při převzetí dítěte do péče a v období puberty. Konkrétně zmiňovanými problémy byly krádeže, nerespektování pravidel a lhaní. S překonáním výchovných problémů u dětí nejvíce pomohl čas, sport, terapie, čtení pohádek, trpělivost, psycholog, středisko výchovné péče.

Graf 5 - Řešení výchovných problémů dětí v PP

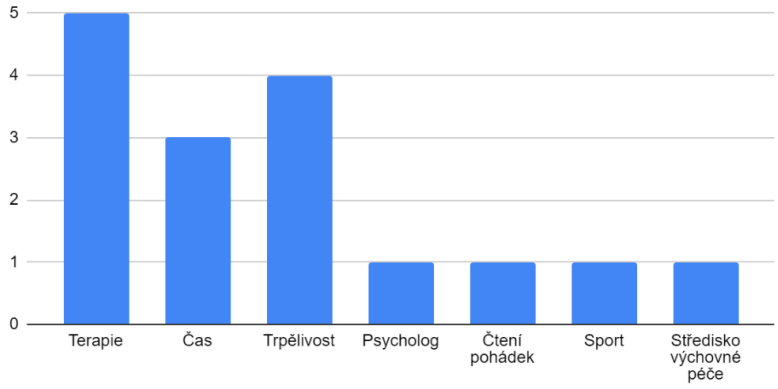

Zdroj: Vlastní zpracování

8.2.5 Školní příprava a spolupráce pěstounů se školou

Nejčastěji zmiňovaným problémem byla nesoustředěnost a problémy s pozorností dětí. Dále byla často zmiňovaná nedůslednost při přípravě školních pomůcek, sešitů a učebnic na další školní den. Z toho důvodu více jak polovina respondentů dětem se školní přípravou pomáhá. Nejčastěji zmiňované předměty, se kterými mají děti problém, jsou angličtina a matematika. Více, jak třetina respondentů si myslí, že by měli mít učitelé k dětem, vyrůstajícím v PP, individuální přístup. Všichni respondenti jsou spokojeni s formou spolupráce, kterou s nimi škola udržuje.

8.3 Prezentace a analýza dat získaných z rozhovorů a přímým pozorováním

Výsledky kvalitativního výzkumného šetření pro ucelení dílčího cíle jsou zpracovány ve formě kazuistiky a zahrnují diagnózu, analýzu i prognózu. Závěrečné zhodnocení jsem zpracovala na základě studia odborné literatury a na základě výsledků získaných při provádění výzkumného šetření.

Kazuistika

Lukáš (jméno chlapce je fiktivní), narozen 2014

Skoro 8letý chlapec, žák běžné třídy ZŠ, nyní v 1. ročníku

Diagnóza:

V pedagogicko-psychologické poradně diagnostikována porucha pozornosti ADHD s hyperaktivitou a agresivní chování.

Charakteristika zevnějšku:

Rovné tmavé vlasy, kulatý obličej, štíhlý a na svůj věk poměrně vysoký, pravák, na první dojem působí mile a sympaticky

Rodinná anamnéza:

Lukáš aktuálně žije se svojí prababičkou a pradědečkem u kterých je v pěstounské péči. Lukášovi rodiče spolu nikdy nežili. Každý z rodičů žije v jiném městě. Matka i otec mají

dokončené vzdělání na středoškolském odborném učilišti. Matka má celkem 4 děti a je na mateřské dovolené. Lukáš má jednoho staršího bratra, jednoho mladšího bratra a jednu mladší sestru. Biologický otec se o Lukáše zajímá a občas si ho bere k sobě na víkendy. Se svou matkou vychází Lukáš vcelku dobře, ale vůbec nevychází se svým mladším bratrem, který má také diagnostikované ADHD. Lukáš se ke svému bratrovi chová agresivně a fyzicky mu ubližuje.

Osobní anamnéza:

Lukáš neměl lehké dětství. Hned po narození byl Lukáš umístěn do přechodné pěstounské péče s občasnými návštěvami matky. Poté strávil 3 roky v dětském domově, odkud byl přemístěn na 5 měsíců do psychiatrické nemocnice a po návratu si ho vzala do péče matka. V její péči byl Lukáš necelé dva roky. Kvůli neshodám s mladším bratrem si Lukáše do pěstounské péče vzala jeho prababička a praděda. Lukáš rád sportuje. Pravidelně dochází na fotbalový kroužek. Také rád poslouchá hudbu a u toho si zpívá. Ke zklidnění mu pomáhá kreslení, vyrábění z papíru, skládání puzzlí nebo hra na klavír.

Školní anamnéza:

U prvního zápisu byl Lukášovi doporučen odklad. Nezachovával si odstup od zapisující učitelky, pobíhal po třídě a hovořil bez vyzvání. Lukáš si často stěžuje na to, že už dávno neměl být v 1. třídě a říká, že patří do 2. třídy. Od počátku 1. třídy je Lukáš vnímán jako žák nadprůměrně inteligentní, šikovný a zručný. Vyskytují se u něj ale potíže s udržením pozornosti, hovoří bez vyzvání a během hodiny vydává roztodivné zvuky. Má problémy udržet si na lavici pořádek. Od chvíle, kdy matka začala mluvit o předání do péče prababičky, dochází ke zhoršení projevů chování. Kvůli přechodu do pěstounské péče a změně bydliště dochází na začátku 2. pololetí 1. ročníku u Lukáše ke změně základní školy. Po nástupu na novou školu Lukáš z velké části nerespektoval pokyny učitele a dělal si co chtěl. Objevovaly se u něj záchvaty vzteku a agresivity s vulgárním vyjadřováním. Proto mu byla přidělena asistentka. Má problémy v interpersonálních vztazích se spolužáky. Jedná impulzivně a často chybně interpretuje chování ostatních dětí.

Vyjádření bývalé třídní učitelky – zhodnocení 1. pololetí 1. ročníku

Lukáš byl v péči u maminky, docházel k psychiatrovi a k psychologovi. Od začátku roku byla paní učitelka v kontaktu s pedagogicko-psychologickou poradnou, kam Lukáš docházel už před svým nástupem do 1. třídy. U Lukáše se vyskytovaly problémy s udržením pozornosti a s vydáváním různých zvuků během hodiny. Paní učitelka na to reagovala tak, že měla pro Lukáše připravenou speciální práci. Jejím řešením bylo udržovat Lukáše stále zaměstnaného. Lukáš jí často s něčím pomáhal, aby v něm vzbudila pocit, že je důležitý. Fungovalo to na jeho zklidnění a byl potom schopen pokračovat v zadané práci. Lukáš neměl v tomto období žádné větší problémy s ostatními spolužáky. Ke zhoršení stavu došlo přibližně v období 1. čtvrtletí, kdy už měl doma Lukáš problémy se svým bratrem a maminka ho upozornila na to, že pokud se to nezmění, tak ho dá do péče prababičky. Vyhrožování u Lukáše nezafungovalo jako preventivní opatření, ale naopak jako spouštěč pro velké zhoršení jeho vztahu a chování k bratrovi. Zároveň došlo ke zhoršení chování vůči spolužákům. V souvislosti s tím mu psychiatr předepsal nové léky, které měli přispět k většímu zklidnění. Lukáš po týdnu jejich užívání přibral 7 kilogramů a nedošlo k žádné změně v jeho chování. Matka Lukáše na konci 1. pololetí svěřila Lukáše do péče jeho prababičky a pradědy, kteří se stali jeho pěstouny.

Vývoj problému ve 3. čtvrtletí 1. ročníku

Po nástupu na novou školu Lukáš nerespektuje pokyny učitele a dělá si v hodinách co chce. Ruší spolužáky tím, že vydává různé zvuky, vykřikuje, přerušuje je a má na lavici a kolem ní poházené své věci. Objevují se u něj záchvaty vzteku a agresivity s vulgárním vyjadřováním. Své spolužáky během hodiny slovně napadá a o přestávkách dokonce i fyzicky. Asistentka, která by se měla Lukášovi během hodin věnovat je dlouhodobě nemocná a situace ve třídě začíná být neúnosná. Škola obdrží několik stížností od rodičů Lukášových spolužáků a musí začít situaci řešit. Domluví se se všemi ostatními asistentkami na škole, že se budou u Lukáše střídat, podle toho, jak jim jejich rozvrh s ostatními dětmi dovolí. Částečně to pomůže, ale některé problémy přetrvávají dál. Lukáš někdy pracuje bez problémů, jindy celou hodiny proleží na koberci a nikdo s ním nehne. Třídní učitelka se pravidelně shází se všemi asistentkami, aby si domluvili jednotná pravidla společné práce s Lukášem a metodik prevence přichází s nápadem zařadit do vyučování motivační program,

díky kterému lze vysledovat, jaké metody na Lukáše fungují. Po sjednocení přístupů dochází k výraznému zlepšení jeho chování během výuky. Stále přetrvává nevhodné chování ke spolužákům.

Vývoj problému ve 3. čtvrtletí 1. ročníku a vyjádření pěstounky

Lukáš je v péči dětského psychiatra a psychologa. Pěstounka pro Lukáše hledá jiného psychiatra, který by se Lukášovi více věnoval. Současný psychiatr Lukášovi vždy jen předepíše léky a víc se nezajímá. V minulosti se už stalo, že mu psychiatr předepsal léky, které se mají užívat až od 18 let. Pěstounka ukončila podávání těchto léků. V prvních týdnech po přechodu na novou školu se Lukáš choval agresivně i doma, ale to postupně utichlo. Pěstounka si aktuálně stěžuje na to, že nemá u Lukáše řádný respekt. Dokonce i psycholožka jí potvrdila, že Lukáš nemá k ženám obecně žádný respekt. Pěstounka s Lukášem dochází každý měsíc do PPP. Při poslední návštěvě byl Lukáš pochválen. Paní psycholožka řekla, že jde vidět, že se Lukáš hodně zklidnil. Lukášovi je v současné době líto že nemá žádné kamarády. Stěžuje si na to v PPP i doma.

Vyjádření třídní učitelky – zhodnocení 3. čtvrtletí 1. ročníku

Tím, že byl Lukáš předán do pěstounské péče k prababičce, která bydlí v jiném městě než Lukášova matka, tak došlo u Lukáše k několika změnám. Musel změnit školu a ocitl se v kolektivu úplně jiné skupiny dětí, kde nemá žádného kamaráda. Pravděpodobně se v něm probudila velká nedůvěra a možná i pocit vlastního selhání.

Třídní učitelka kladně hodnotí Lukášovy vědomostní výkony. Lukášova výkonnost však není rovnoměrná. Někdy pracuje bez problémů, jindy celou hodinu proleží na koberci a nikdo s ním nehne. Rád se před třídou předvádí, vydává ve vyučování různé zvuky a slovně napadá spolužáky. O přestávce dochází i k fyzickým útokům. Situace se velmi zlepšila po tom, co se sjednotila práce jednotlivých asistentek, které se u Lukáše střídají. Lukáš má stále někdy potřebu během hodiny vydávat zvuky nebo se chovat neukázněně, ale v porovnání a jeho předchozími projevy je to ještě v normě. Lukáš je již schopen spolupracovat i s ostatními spolužáky, což bylo při jeho příchodu nemožné. Komunikace s Lukášovou pěstounkou i jeho domácí příprava probíhá bez problémů.

Lukáš dochází na psychiatrii a do pedagogicko-psychologické poradny. Aktuálně pro něj pěstounka hledá nového psychiatra ve spolupráci se školou hledá ještě psychoterapeuta, který by mohl začít pracovat s Lukášem a jeho velmi bolestivým dětstvím. Škola komunikuje se školským poradenským pracovištěm s úmyslem zajistit lepší integraci Lukáše ve třídě a celkově vylepšit jeho vztahy se spolužáky.

Závěrečné hodnocení

Nedá se určit, jak se bude Lukášova porucha chování nadále vyvíjet. Jeho budoucí vývoj může ovlivnit velké množství faktorů. Je důležité, aby spolu rodina a škola spolupracovaly, a aby mezi nimi vládla vzájemná důvěra. Na chlapci se velmi podepsalo jeho komplikované dětství, a to především pobyt v ústavní péči a pobyt na psychiatrii. I nadále je tedy nutná spolupráce s odborníky a užívání medikace.

To, zda se podaří eliminovat jeho nepřátelské chování vůči spolužákům a dojde k úspěšnému zařazení do kolektivu, záleží na provedení stmelovací programu ve třídě a také na budoucí práci s psychoterapeutem, pokud se ho pěstounce podaří sehnat.

9 Doporučení

Na základě zjištěných dat bylo vytvořeno několik doporučení. Tato doporučení jsou směřována především k organizacím, které zajišťují vzdělávání pěstounům a také k pedagogům.

Pokud je to možné, bylo by vhodné, aby bylo ke vzdělávacím požadavkům na pěstouny přistupováno individuálně. Měl by být rozdíl v tom, kolik hodin ročně by měl absolvovat pěstoun, který nemá dlouhodobou zkušenost a praxi v oblasti PP a kolik hodin by měl absolvovat pěstoun s několikaletou zkušeností a praxí.

Učitelé by se měli více vzdělávat v oblasti pěstounské péče. Zaměřit se především na adaptaci dítěte v PP do nového kolektivu a také na školní a výchovné problémy, které se u těchto dětí často vyskytují.

DISKUZE

V této kapitole se pokusím zodpovědět výzkumné otázky, které jsem si před samotným výzkumem stanovila.

Tato diplomová práce se zabývala vzděláváním pěstounům. Hlavní cílem bylo zhodnotit spokojenost pěstounů s nabídkou témat a délkou povinného průběžného vzdělávání. Dílčím cílem bylo popsat výchovné a školní problémy dětí v PP a poukázat na ně tvorbou kazuistiky.

Vzhledem k nízkému počtu respondentů při kvantitativně orientovaném šetření je nutné mít na paměti, že prezentované závěry, které plynou z analýzy získaných dat nelze generalizovat na celou cílovou skupinu pěstounů.

VO1: Jaké změny týkající se délky povinného průběžného vzdělávání by pěstouni uvítali?

Na tuto otázku se mi podařilo najít odpověď díky kvalitativnímu výzkumného šetření. Většina pěstounů, která má již 5 a více letou praxi v oblasti pěstounské péče by uvítala zkrácení povinného průběžného vzdělávání, které je aktuálně vyžadováno v rozsahu 24 hodin každý rok. Je to z toho důvodu, že po letech praxe mají pěstouni již širší znalosti.

Dalším aspektem, který je v souvislosti s tím zmínit, je fakt, že témata vzdělávací kurzů se často opakují a dlouholetým pěstounům se zužuje možný výběr kurzů, kterých se ještě nezúčastnily. Postrádají motivaci účastnit se vícekrát kurzu na téma, které již dobře znají. Pokud to tedy podmínky umožňují, bylo by vhodné, aby bylo ke vzdělávacím požadavkům na pěstouny přistupováno individuálně.

VO2: Jaká témata vzdělávacích kurzů pěstouny zajímají a odpovídají jejich potřebám?

I na tuto otázku se mi podařilo najít odpověď díky kvalitativně orientovaného výzkumného šetření. Pro pěstouny je nejvíce zajímavé, a i nejvíce vyžadované téma zvládání krizových situací. Jako druhé nejzajímavější a nejžádanější téma jsou pro pěstouny specifické poruchy učení. Třetím nejvíce zajímavým a žádaným tématem jsou adaptace dítěte ve škole a aktivity pro děti.

VO3: Co dělá dětem v PP největší problémy ve škole a ve školní přípravě?

Na základě zjištěných dat mají děti ve škole největší problémy s pozorností. Často se jedná o přímo diagnostikovanou poruchu pozornosti ADD nebo poruchu pozornosti s hyperaktivitou ADHD. Dále byla často zmiňovaná nedůslednost při přípravě školních sešitů, učebnic a školních pomůcek na další školní den. Nejčastěji zmiňovanými školními předměty, se kterými mají děti problém byly angličtina a matematika.

Práce by mohla být inspirací pro doprovázející organizace, pedagogy a pěstouny.

Doprovázející organizace by měly vyjít vstříc pěstounům. Pěstoun by měl mít větší volnost a možnost výběru vzdělávacích kurzů podle svých potřeb a preferencí. Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že se pěstouni zajímají o specifické poruchy učení a adaptaci dítěte do nového kolektivu. Doprovázející organizace, se kterou jsem spolupracovala ani jeden z těchto kurzů nenabízí. Proto by pro ni toto zjištění mohlo být inspirující.

Pedagogové by se měli více vzdělávat v oblasti pěstounské péče, aby mohla co nejvíce pomoci jedinci, který už tak ve svém životě utrpěl velikou újmu. Pomocí doplňkových kurzů by mohly najít cesty k tomu, jak dítěti usnadnit adaptaci na nový kolektiv a skamarádit se s novými spolužáky.

Pěstouny by tato práce mohla obohatit právě o informace týkající se specifických poruch učení a typickým výchovných a školních problémů u dětí v PP. Práce by mohla být jejich prvotním vodítkem pro začátek dlouhé cesty práce s tímto dítětem.

ZÁVĚR

Pro svou práci jsem si zvolila téma Vzdělávání pěstounů. Zvolila jsem si ho z důvodu, že mě osobně téma pěstounské péče velmi zajímá a chtěla jsem se s ním blíže seznámit. S ohledem na můj studijní obor pro mě bylo inspirující propojit téma pěstounské péče a vzdělávání. Tak došlo ke zrodu práce s názvem Vzdělávání pěstounů.

Snahou teoretické části bylo vytvořit komplexního průvodce vzděláváním pěstounů od momentu podání žádosti až po samotnou péči o svěřené dítě. Vzdělávací proces pěstounů je totiž nikdy nekončící proces, který je pro zajištění úspěšné péče skutečně potřebný. Stát se pěstounem není snadné a být dobrým pěstounem je ještě složitější.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnotit, zda jsou pěstouni spokojeni s nabízenými tématy a délkou povinného průběžného vzdělávání a jaké změny by uvítali. Povinností žadatelů o pěstounskou péči je absolvovat povinnou přípravu v délce minimálně 48 hodin. U žadatelů o přechodnou pěstounskou péči, je to minimálně 72 hodin. U pěstounů je každoročně povinná účast na průběžném vzdělávání v minimální délce 24 hodin. Z analýzy dat výzkumného dotazníkového šetření vyplynulo, že by bylo vhodné, aby délka povinného průběžného vzdělávání pěstounů byla přizpůsobena jejich zkušenostem, praxi a skutečným požadavkům. V současné chvíli je tomu tak, že práva i povinnosti pěstounů jsou dána zákonem a platí pro všechny stejně. V momentě, kdy se jedná o pěstouna s několikaletou praxí, zužuje se výběr témat pro jeho každoroční vzdělávání. Nabízená témata, která se často opakují, už nejsou zajímává pro dlouholeté pěstouny. Motivace k účasti na kurzu je minimální, pokud tyto pěstouny nečekají žádné nové informace.

Dílčím cílem práce bylo poukázat na největší problémy dětí žijících v pěstounské péči, související se školou a školní přípravou a vytvoření kazuistiky dítěte. Při analýze dat získaných během dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že velkým problém dětí žijících v pěstounské péči jsou poruchy pozornosti. Toto zjištění jen potvrzuje fakta, která jsem již po studiu odborné literatury znala. V souvislosti s daným dílčím cílem jsem se zaměřila na pozorování jednoho konkrétního dítěte. Zajímala jsem se o jeho chování v pěstounské rodině, ve škole v průběhu vyučování, i o přestávkách. Také mě zajímalo, co dělá ve volném čase a jaké má vztahy s biologickou rodinou. Jednalo se o chlapce, který měl velké problémy při adaptaci na nový kolektiv. Jeho chování bylo často velmi impulzivní a nepředvídatelné.

Na základě vyšetření v PPP k němu byla přidělena asistentka, což dost pomohlo, protože při práci s tímto chlapcem je velmi důležité nastolení jasných pravidel a pevného řádu. Dobrá komunikace a úzká spolupráce s pěstounkou žáka ještě budou třešničkou na dortu. Kazuistika tohoto chlapce demonstruje vhled do potřeb dítěte v PP, ale i do potřeb jeho pěstounů a může být inspirací pro rozšíření spektra vzdělávacích témat pro pěstouny. Také upozorňuje na potřebu spolupráce mezi školou a pěstouny. Kvalitní spolupráce těchto dvou subjektů může zvýšit úspěšnost samotné pěstounské péče.

Seznam používaných zkratek

ADHD – Attention deficit hyperactivity disorder

DDÚ – Dětský diagnostický ústav

IPOD – Individuální plán ochrany dítěte

LMD – lehká mozková dysfunkce

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

PP – Pěstounská péče

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

PPPD – Pěstounská péče na přechodnou dobu

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Sb. – Sbírka zákonů

SPC – Speciálně pedagogická centra

SVP – Střediska výchovné péče

ŠPP – Školní poradenské pracoviště

Seznam použitých zdrojů

Adopce.com projekt náhradní rodinné péče. (2011). Retrieved April 12, 2022, from https://www.adopce.com/

ATTACHMENTOVÉ CENTRUM ATTA. (2018). ATTACHMENTOVÉ CENTRUM ATTA.

Bowlby, J. (1969). *Attachment*. Basic Books.

Bubleová, V. (2014). *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka* (3., přeprac. vyd). Středisko náhradní rodinné péče.

Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. (2018). Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR.

Faltýnová, R. (2011). *Problémy s učením*. Šance Dětem. Retrieved April 15, 2022, from https://sancedetem.cz/problemy-s-ucenim

Farmer, E. (2004). *Fostering Adolescents*. https://www.goodreads.com/book/show/3227711-fostering-adolescents

Fortna. Alena Večeřová. U ambonu: Mateřství(pěstounství). Slovo na neděli [podcast]. Spotify: 20.8.2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/4IrmFlwtLjgEpTXAjbBcsP?si=4904b3339ae44a1b

Janáková, L. (2007). *Dary se přece nevracejí: příběh atypické pěstounské rodiny*. Triton.

Janáková, L. (2012). *Sama bych se v nebi bála--: příběh dítěte s Aspergerovým syndromem v náhradní rodině*. Triton.

Langmeier, J., & Matějček, Z. (1974). *Psychická deprivace v dětství* (3., dopln. vyd). Avicenum.

Leat, D. J. K. (1993). Competence, Teaching, Thinking and Feeling. *Oxford Review of Education*, *19*(4), 499-510. https://www.jstor.org/stable/1050568

Matějček, Z. (2013). *Co děti nejvíc potřebují* (Vyd. 6). Portál.

Matějček, Z. (1999). *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Portál.

Natama. (2011). Natama. Retrieved April 12, 2022, from www. natama.cz

Nový rok přinese změny v oblasti pěstounské péče. (2021). Statnisprava.cz. Retrieved April 11, 2022, from https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/novy_rok_prinese_zmeny_v_oblasti_pestounske_pece_21121008_94067292

Pazlarová, H. (Ed.). (2016). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Portál.

Prekop, J. (1993). *Malý tyran: co vlastně děti potřebují* (přeložil Zdena LOMOVÁ). Portál.

Proces zprostředkování. MPSV. Retrieved April 14, 2022, from https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani

Prošková, D. (2012). *Štěstí, neštěstí, láska, pěstounství: příběhy ze života o objevování toho, co je a není důležité*. NLN, Nakladatelství Lidové noviny.

Purvis, K. B., Cross, D. R., & Sunshine, W. L. (2013). *Dítě v nové rodině*. Grada.

Schooler, J. E., & Kovařík, J. (2002). *Adopce: vztah založený na slibu : užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Návrat domů.

Slavík, J., Stará, J., Uličná, K., & Najvar, P. (2017). *Didaktické kazuistiky v oborech školního vzdělávání* (I. vydání). Masarykova univerzita.

Sobotková, I. (2003). *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Supervize pěstounů v Paventia z.s. Paventia z.s. Podpora náhradní rodinné péče a prevence Více zde: https://www.paventia.cz/. Retrieved April 14, 2022, from https://www.paventia.cz/news/supervize-pestounu-v-paventia-z-s/

Vágnerová, M. (2012). *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Středisko náhradní rodinné péče.

Walker, I. (2013). *Výzkumné metody a statistika*. Grada.

Zezulová, D. (2012). *Domov je místo, odkud tě nevyhodí --ani když vyrosteš* (2., dopl. vyd). Smart Press.

Zezulová, D. (Ed.). (2015). *Kruh mladých: příběhy mladých lidí z náhradní rodinné péče*. Powerprint.

Seznam grafů

Graf 1 – Jaký typ vzdělávání preferujete? 65
Graf 2 - Které formy vzdělávání vám nejvíce vyhovují? 65
Graf 3 - Zajímavá témata pro pěstouny 66
Graf 4 - Vzdělávací kurzy a školení 67
Graf 5 - Řešení výchovných problémů dětí v PP 67

Seznam příloh

Příloha 1 – Ukázka žádosti o PP
Příloha 2 – Informovaný souhlas
Příloha 3 – Polostrukturovaný rozhovor s babičkou Lukáše
Příloha 4 - Polostrukturovaný rozhovor s bývalou učitelkou Lukáše
Příloha 5 - Polostrukturovaný rozhovor s ředitelem doprovázející organizace
Příloha 6 – Dotazník pro pěstouny

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Žádost o PP (samostatný PDF soubor)

Příloha 2 – Informovaný souhlas

Příloha 3 – Struktura rozhovoru s ředitelem doprovázející organizace

Příloha 4 – Přepis rozhovoru s ředitelem doprovázející organizace v plném znění

Příloha 6 – Struktura nestandardizovaného dotazníku

Příloha 7 – Nestandardizovaný dotazník

Příloha 8 – Struktura rozhovoru pěstounka

Příloha 9 - Přepis rozhovoru s pěstounkou v plném znění

Příloha 10 – Struktura rozhovoru bývalá třídní učitelka

Příloha 11 – Struktura rozhovoru současná třídní učitelka

Příloha 12 – Seznam filmů a podcastů

Příloha 2 - Informovaný souhlas

Rozhovor je anonymní, což znamená, že nikde nebude uvedeno mé jméno. Moje účast na rozhovoru je zcela dobrovolná a kdykoli během rozhovoru můžu odmítnout odpovědět na otázky, na které nechci odpovědět. Mám také právo rozhovor kdykoli ukončit. Jsem si vědoma toho, že rozhovor bude zaznamenáván na diktafon a přepsán do písemné formy. Přepis rozhovoru bude důvěrný a v diplomové práci Vzdělávání pěstounů, ani v případných dalších výstupech z tohoto výzkumu, nebudou uvedeny údaje, podle kterých by bylo možné mě identifikovat.

Souhlasím s účastí ve výzkumu a provedením rozhovoru: Ano Ne

Přeji si být informována o výsledcích výzkumu. Ano Ne

Podpis: . . . . . .

Dne . . . . . .

Po skončení rozhovoru jsem se rozhodla, že si nepřeji, aby byly pro účely výzkumu použity následující pasáže: . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Zároveň jsem si vědoma toho, že pokud v budoucnu změním svůj názor a nebudu si přát využití některých pasáží formou přímé citace, mohu se obrátit na tazatelku (Kláru Pobudovou), která se zavazuje mé přání respektovat. Ano Ne

Podpis: . . . . . .

Příloha 3 – Struktura rozhovoru s ředitelem doprovázející organizace

PŘEDSTAVENÍ ORGANIZACE

1. S kolika pěstouny aktuálně spolupracujete?
2. Kolik klíčových pracovníků ve Vaší organizaci máte?
3. O kolik rodin se každý pracovník stará?

VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ

4. Realizujete odbornou přípravu pro žadatele o pěstounskou péči a pro žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu? Pokud ano, tak jakou formou příprava probíhá? Například kolik setkání příprava zahrnuje?
5. Je nějaký rozdíl v poskytovaném vzdělávání pro tzv. „dlouhodobé“ pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu?
6. Co se stane, když pěstoun nesplní zákonem stanovenou povinnost zvyšovat své znalosti a dovednosti v oblasti péče a výchovy v rozsahu minimálně 24 hodin ročně?
7. Dalo by se nějak zobecnit, které skupiny pěstounů mají se splněním své vzdělávací povinnosti problém?

VZDĚLÁVACÍ KURZY A ŠKOLENÍ

8. Jakým způsobem hledáte lektory na školení pro vaše pěstouny?
9. Jsou to tedy kvalifikovaní lektoři nebo osoby mající praktické zkušenosti s danou problematikou?
10. Jakým způsobem vytváříte vzdělávací plán pro svoje pěstouny?
11. Jak probíhá sběr zpětné vazby od pěstounů na proběhlé kurzy/školení? Získáváte ji přes lektory kurzu anebo pomocí klíčových pracovníků?
12. Když získáte zpět všechny dotazníky od Vašich klientů, probíhá nějaké souhrnné vyhodnocení? Tvoříte ze získaných dat například nějaké grafy nebo si dotazník necháváte spíše pro svoji potřebu pro budoucí práci a plánování s klientem?
13. Má pěstoun možnost si sám určit jakého kurzu by se chtěl zúčastnit?
14. Když se podíváte na seznam kurzů a školení, kterými daný pěstoun už prošel, jak určitě, který kurz je vhodný jako další? Máte pevně stanovaný seznam oblastí, do kterých by samotná školení a kurzy spadaly?

VÝCHOVNÉ PROBLÉMY DĚTÍ V PP

15. Dá se s dětmi v pěstounské péči nějak pracovat na jejich sociálním rozvoji? Má to nějaký význam?
16. Vím, že nabízíte skupinová setkání pro děti žijící v PP. Je o ně velký zájem?
17. Jak často se skupiny setkávají? Jde o celodenní akce nebo jak to je časově náročné?
18. Dal byste mi, prosím, 3 příklady témat, která se řeší na těchto setkáních vrstevnických skupin?

ŠKOLNÍ PŘÍPRAVA DĚTÍ V PP A SPOLUPRÁCE SE ŠKOLOU

19. Co se týče nabídky kurzů a školení, nabízíte i nějaké, které by byly zaměřené na spolupráci pěstounů a školy nebo by se týkaly vzdělávání dítěte v pěstounské péči?
20. Vím, že nabízíte i doučování pro děti žijící v PP. Je o to velký zájem?
21. Jakou formou doučování probíhá?

Příloha 4 – Přepis rozhovoru s ředitelem doprovázející organizace v plném znění

Otázky směřované na vzdělávání pěstounů byly předem připravené, návod nebyl přesně dodržován, protože se jednalo o polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor byl nahráván a nahrávka byla použita výhradně pro účely této diplomové práce. Po přepisu byla nahrávka smazána. Nehrozí tedy její následné zneužití pro jiné účely.

Otázka č. 1: „S kolika pěstouny aktuálně spolupracujete?“
Odpověď: *„Aktuálně máme smlouvu podepsanou s 87 pěstouny a 5 pěstouny na přechodnou dobu.“*

Otázka č. 2 „Realizujete odbornou přípravu pro žadatele o pěstounskou péči a pro žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu? Pokud ano, tak jakou formou příprava probíhá? Například kolik setkání příprava zahrnuje?“
Odpověď: *„Ne, přípravy nerealizujeme, nemáme k tomu pověření do krajského úřadu, navíc Liberecký kraj si je nechává realizovat svojí servisní, příspěvkovou organizací – Poradnou pro rodinu a mezilidské vztahy.“*

Otázka č. 3: „Je nějaký rozdíl v poskytovaném vzdělávání pro tzv. „dlouhodobé“ pěstouny a pěstouny na přechodnou dobu?“
Odpověď: *„Ano, je tam rozdíl, co se týče délky přípravy. Délka vzdělávání pro žadatele o tzv. „dlouhodobou“ pěstounskou péči je 48 hodin a pro žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu to je 72 hodin. Když už jsou pěstouni v procesu, tak by měli plnit zákonem stanovenou povinnost zvyšovat své znalosti a dovednosti v oblasti péče a výchovy v rozsahu minimálně 24 hodin ročně.“*

Otázka č. 4: „Co se stane, když pěstoun nesplní zákonem stanovenou povinnost zvyšovat své znalosti a dovednosti v oblasti péče a výchovy v rozsahu minimálně 24 hodin ročně?“
Odpověď: *„Pokud pěstoun do roka nesplní 24 hodin povinného vzdělávání, tak naše organizace pošle zprávu na OSPOD. Na základě této správy je teoreticky možné ukončit*

spolupráci s pěstounem. Reálně se tak ale neděje. Důvodem je nedostatek pěstounů, a tak si stát nemůže dovolit ztratit nějaké další proto, že neplní svou povinnost.“

Otázka č. 5: „Dalo by se nějak zobecnit, které skupiny pěstounů mají se splněním své vzdělávací povinnosti problém?“

Odpověď: *„Pěstouni, u kterých probíhá zprostředkovaná pěstounská péče se převážně kurzů účastní. Problém je tedy spíše u skupiny pěstounů poskytujících nezprostředkovanou (příbuzenskou) pěstounskou péčí. Ti se spíše neúčastní.“*

Otázka č. 6: „Jakým způsobem hledáte lektory na školení pro vaše pěstouny?“

Odpověď: *„Náš postup je takový, že nejprve hledáme témata a potom na ta témata hledáme lektory. Většinou saháme do osvědčených zdrojů. Za ty roky už máme nějakou osvědčenou partu, kterou můžeme kontaktovat. Jsou to často lidé, kteří pro nás pracují třeba jako terapeuti nebo psychologové v odborným poradenstvích.“*

Otázka č. 7: „Jak jste zmínil, že se nejprve domluvíte na tématech školení, tak to se domlouváte s kým? To je na základě poptávky od těch pěstounů?“

Odpověď: *„Ano. Naše organizace musí připravit plán vzdělávání. Každý pěstoun má svůj vzdělávací plán. S tvorbu vzdělávacího plánu nám pomáhá formulář, který pomůže odhalit kompetence daného pěstouna a nese informaci jaké kurzy pěstoun již absolvoval. Když dáme všechna fakta dohromady, tak výstupem je informace, jaké další kurzy, by daný pěstoun vlastně potřeboval. Pak máme vždycky v listopadu takové kolečko, během kterého dáme všechny poptávky dohromady, ověříme, jak to sedí a podle toho sestavíme ten plán kurzů na další rok.“*

Otázka č. 8: „Má pěstoun možnost si i sám určit jakého kurzu by se chtěl zúčastnit?“

Odpověď: *„Spíš to vychází z plánování, které je individuální. Většina našich kurzů je převážně zaměřena na péči o dítě, emoce (u mladších dětí), období puberty či téma*

attachmentu, a jak s tím pracovat. Když daný pěstoun potřebuje posílit znalosti např. v právní oblasti, tak se snažíme nějaké kurzy na to téma najít třeba u jiných organizací.“

Otázka č. 9: „Když se tedy podíváte na seznam kurzů a školení, kterými daný pěstoun už prošel, tak říkáte, že zhodnotíte, kterou oblast by potřeboval posílit. Máte tedy nějaký pevně daný výčet oblastí, do kterých by potom samotná školení a kurzy spadaly?“

Odpověď: *„Ne, to nemáme. Je to spíše o tom společném plánování. Každý klíčový pracovník v naší organizaci má na starosti maximálně 20 rodin. Po tom, co si všichni klíčoví pracovníci zjistí, jaké kurzy či školení by se hodily pro jeho pěstouny, tak si sedneme společně jako tým a efektivně plánujeme. Když máme například 5 rodin, které by potřebovaly školení na téma attachmentu, tak školení naplánujeme. Když narazíme na případ, že by školení na toto téma potřeboval třeba jen jeden pěstoun, tak se to snažíme vyřešit externě. To znamená, že pro něj dané školení hledáme u jiné organizace.“*

Otázka č. 10: „Co se týče nabídky kurzů a školení, nabízíte i nějaké, které by byly zaměřené na spolupráci pěstounů a školy nebo by se týkaly vzdělávání dítěte v pěstounské péči?“

Odpověď: *„Aktuálně tento typ kurzů nenabízíme, ale vím, že jsme to v minulosti měli. Teď to nebylo téma, které by naši pěstouni řešili. Témata kurzů, které pořádáme vlastně odráží témata, která pěstouni řeší v rodinách. To vzdělávání pro ně nebývá tím nejdůležitějším. Řeší především traumata, která si ty jejich přijaté děti prožily, a která se u nich projevují třeba v chování nebo ve schopnosti mít nějakou pevnou citovou vazbu. U malých dětí to jsou ty emoce a se školou to vlastně úplně nesouvisí. My, když bychom se snažili vzdělávat pěstouny tak, aby uměli pracovat s dětmi ve škole, tak půjdeme jenom po povrchu. Když to řeknu ošklivě, tak my potřebujeme, aby se spíš pracovalo s tím poškozením dětí, aby to právě nemělo dopady do té školní oblasti. Co se týče nějaké vzdělávací podpory, tak pro děti v pěstounské péči nabízíme doučování.“*

Otázka č. 11: „Ještě bych se ráda vrátila k tématu výběru vedoucích kurzů/školitelů. Jsou to tedy kvalifikovaní lektoři nebo osoby mající praktické zkušenosti s danou problematikou?“

Odpověď: *„Převážně to jsou terapeuti z praxe. Teď máme poslední dva roky takovou jednu hlavní školitelku, která je terapeutkou a zároveň je to vystudovaná androložka, takže ví, jak naše pěstouny zaujmout. Umí to a ví o čem to je. Stává se totiž, že někteří terapeuti dobře znají problematiku, vědí, o čem to je, ale neumí o tom přednášet. Naše organizace má vytipovaných takových 6 až 7 lektorů, které pravidelně oslovuje a točí podle plánu.“*

Otázka č. 12: „Jak probíhá sběr zpětné vazby od pěstounů na proběhlé kurzy/školení? Získáváte ji přes lektory kurzu anebo pomocí klíčových pracovníků?“

Odpověď: *„Na každém kurzu máme prezenční listinu, u které jsou připravené hodnotící dotazníky. Po kurzu dostane každý účastník dotazník k vyplnění. Dotazníky mají většinou 4 až 5 kategorií – odborná úroveň, využití v praxi apod., které účastníci hodnotí. K hodnocení slouží hodnotící škála 1, 2, 3, 4, 5, stejně jako ve škole. Vyplněný dotazník nám potom zůstává a my se k němu během naší spolupráce s rodinou ještě vracíme. Reflektujeme s nimi minimálně jednou za rok. V momentě, kdy začínáme s plánováním vzdělávání na další rok, tak se vždycky reflektují ty kurzy, které v daném roce už proběhly. Reflexe s pěstouny probíhá většinou externě. To znamená, že se na proběhlé školení ještě doptáváme, když jsme u pěstouna na konzultaci. Je pro nás důležité vědět, zda školení mělo pro naše pěstouny nějaký přínos.“*

Otázka č. 13: „Když získáte zpět všechny dotazníky od Vašich klientů, probíhá nějaké souhrnné vyhodnocení? Tvoříte ze získaných dat například nějaké grafy nebo si dotazník necháváte spíše pro svoji potřebu pro budoucí práci a plánování s klientem?“

Odpověď: *„Grafy nevytváříme, dotazník zakládáme do složky daného klienta.“*

Otázka č. 14: „Je o to doučování pro děti velký zájem?“

Odpověď: *„Docela ano.“*

Otázka č. 15: „Jakou formou doučování probíhá?“

Odpověď: *„Forma doučování je taková, že dítě v pěstounské péči, které má o doučování zájem, je přiřazeno k jednomu studentovi z vysoké nebo střední školy, který doučování vede. Stabilně nám pomáhá 14 až 16 dětí, které týdně doučují cca 2 hodiny jedno dítě v pěstounské péči. Konkrétní délka a frekvence doučování záleží na potřebách daného dítěte. Ten koncept celkově není jen o tom doučování. Oni si i povídají a hrají společně hry. Je to i o tom pozitivním odrazu mladého dospělého, který už má nějaký životní směr, a o jeho spolupráci s daným dítětem, pro které může být určitým vzorem a oporou.“*

Otázka č. 16: „Pozorujete, že by zájem o doučování v době pandemie nějak narůstal nebo to nelze takhle zhodnotit?“

Odpověď*: „Zájem o doučování narůstá spíše po odeznění pandemie, když děti dobíhají důsledky online výuky.“*

Otázka č. 17: „Zajímal by mě Váš názor, co si myslíte o následujícím. Myslíte, že když by se dbalo na lepší vzdělávání a zvyšování povědomí a funkci rodiny u dětí, které se ocitly v ústavní péči, mohlo by to celkově vylepšit situaci pěstounství? Mohlo by to snížit počty dětí, které skončí v ústavní nebo pěstounské péči?“

Odpověď: *„Ano, myslím, že by to mohlo počty snížit. U té pěstounské péče se většinou jedná o příbuzenské rodiny. Jsou tam náznaky, že to v té rodině nějak nefunguje nebo že došlo k nějakému rodinnému selhání. Někdy se ty scénáře opakují. Přibližně 80 % našich klientů jsou příbuzenské rodiny čili například babičky, které pečují o svoje vnoučata nebo tetičky, které pečují o děti svých sourozenců.“*

Otázka č. 18: „Dá se s dětmi v pěstounské péči nějak pracovat na jejich sociálním rozvoji? Má to nějaký význam?“

Odpověď: *„Ano dá, a význam to má. Naše organizace pro ně pořádá taková skupinová setkání pro vrstevníky.“*

Otázka č. 19: „Jak často se skupiny setkávají? Jde o celodenní akce nebo jak to je časově náročné?“

Odpověď: *„Jedná se o odpolední akce, které se konají 1krát za 14 dní. Plánujeme je přibližně na půl roku. Na každé setkání máme připravené téma a k němu program.“*

Otázka č. 20: „Dal byste mi, prosím, 3 příklady témat, která se řeší na těchto setkáních vrstevnických skupin?“

Odpověď: *„Komunikace, pravidla, vlastní identita.“*

Otázka č. 21: „Otevírá se na těchto skupinách i téma jejich budoucího rodičovství?“

Odpověď: *„Ne, to ne. Spíš je to o nich samotných. Snažíme se pracovat s jejich traumaty. Když se nám podaří to jejich trauma zaléčit, tak je šance, že budou úspěšnější ve škole a jednou i v tom samotném rodičovství.“*

Příloha 6 – Struktura nestandardizovaného dotazníku

PŘEDSTAVENÍ PĚSTOUNA

1. Kolik je Vám let?
2. Jste muž nebo žena?
3. Kolik dětí máte aktuálně v PP péči?
4. Co vás přivedlo k tomu stát se pěstounem/pěstounkou?

VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ

5. Navštěvovala jste přípravný kurz před tím, než se vaše rodina zapojila do pěstounské péče?
6. Můžete uvést, s čím konkrétně vám přípravný kurz v začátcích vaší pěstounské praxe pomohl?
7. Uvítali byste rozsáhlejší přípravu?
8. Jaké změny týkající se délky povinného průběžného vzdělávání (24 hodin) byste uvítali?
9. Jaký typ vzdělávání preferujete?
    - Samostudium
    - E-learning
    - Individuální vzdělávání s lektorem
    - Skupinové vzdělávání s lektorem
10. Které formy vzdělávání preferujete?
    - Jednodenní semináře (všední dny)
    - Jednodenní semináře (víkend)
    - Supervizní setkání pěstounů
    - Víkendové vzdělávání s programem pro děti
    - Terapeutické a relaxační víkendy
    - Besedy
    - Dny pěstounských rodin
    - Několikahodinové přednášky a konference v dopoledních hodinách
    - Několikahodinové přednášky a konference v odpoledních hodinách

VZDĚLÁVACÍ KURZY A ŠKOLENÍ

11. Jste spokojeni s nabídkou témat průběžného vzdělávání?
12. Jaká témata vzdělávacích kurzů v poskytovaném průběžném vzdělávání postrádáte?
13. Jaká problematika týkající se pěstounské péče vás osobně nejvíce zajímá?
    - Specifické poruchy učení
    - Adaptace dítěte ve škole
    - Zvládání krizových situací
    - Návrat dítěte do původní rodiny
    - Kniha života
    - Psychohygiena
    - Aktivity pro děti
    - Soužití vlastních a přijatých dětí
    - Děti jiného etnika
    - Děti se zdravotním postižením
    - Děti týrané, zanedbávané, zneužívané

VÝCHOVNÉ PROBLÉMY DĚTÍ V PP

14. V jakém věku přijatého dítěte jste vnímala největší problémy ve výchově?
15. Jaké problémy to byly?
16. Co Vám pomohlo problémy překonat?

ŠKOLNÍ PŘÍPRAVA A SPOLUPRÁCE SE ŠKOLOU

17. Připravujete se s dětmi do školy?
    - Ano, potřebují to
    - Ano, chci
    - Ne, nepotřebují to
    - Ne, nechci
    - Ne, nemám na to čas
18. Co jim dělá největší problém?
19. Máte tip na to, jak s dětmi efektivně zvládat učení?
20. Jak ve vašem případě probíhá spolupráce s učiteli ZŠ nebo MŠ?

21. Jak to udělat, aby se dětem ve škole dařilo?

22. Jak by mohl pomoci učitel?

Příloha 7 – Nestandardizovaný dotazník

1. Kolik je Vám let?
2. Jste muž nebo žena?
3. Kolik dětí máte aktuálně v PP péči?
4. Co vás přivedlo k tomu stát se pěstounem/pěstounkou?
5. Navštěvovala jste přípravný kurz před tím, než se vaše rodina zapojila do pěstounské péče?
6. Můžete uvést, s čím konkrétně vám přípravný kurz v začátcích vaší pěstounské praxe pomohl?
7. Uvítali byste rozsáhlejší přípravu?
8. Jaké změny týkající se délky povinného průběžného vzdělávání (24 hodin) byste uvítali?
9. Jaký typ vzdělávání preferujete?
    - Samostudium
    - E-learning
    - Individuální vzdělávání s lektorem
    - Skupinové vzdělávání s lektorem
10. Které formy vzdělávání preferujete?
    - Jednodenní semináře (všední dny)
    - Jednodenní semináře (víkend)
    - Supervizní setkání pěstounů
    - Víkendové vzdělávání s programem pro děti
    - Terapeutické a relaxační víkendy
    - Besedy
    - Dny pěstounských rodin
    - Několikahodinové přednášky a konference v dopoledních hodinách
    - Několikahodinové přednášky a konference v odpoledních hodinách
11. Jste spokojeni s nabídkou témat průběžného vzdělávání?
12. Jaká témata vzdělávacích kurzů v poskytovaném průběžném vzdělávání postrádáte?
13. Jaká problematika týkající se pěstounské péče vás osobně nejvíce zajímá?

- Specifické poruchy učení
- Adaptace dítěte ve škole
- Zvládání krizových situací
- Návrat dítěte do původní rodiny
- Kniha života
- Psychohygiena
- Aktivity pro děti
- Soužití vlastních a přijatých dětí
- Děti jiného etnika
- Děti se zdravotním postižením
- Děti týrané, zanedbávané, zneužívané

14. V jakém věku přijatého dítěte jste vnímala největší problémy ve výchově?
15. Jaké problémy to byly?
16. Co Vám pomohlo problémy překonat?
17. Připravujete se s dětmi do školy?
    - Ano, potřebují to
    - Ano, chci
    - Ne, nepotřebují to
    - Ne, nechci
    - Ne, nemám na to čas
18. Co jim dělá největší problém?
19. Máte tip na to, jak s dětmi efektivně zvládat učení?
20. Jak ve vašem případě probíhá spolupráce s učiteli ZŠ nebo MŠ?
21. Jak to udělat, aby se dětem ve škole dařilo?
22. Jak by mohl pomoci učitel?

Příloha 8 – Struktura rozhovoru pěstounka

RODINNÁ SITUACE

Kdy vám byl Lukáš přidělen do péče?

Z jakého důvodu jste se domluvili na přidělení do vaší péče? Proč se o Lukáše nestarají jeho rodiče?

Jste s rodiči dítěte ve spojení? Pokud ano, předáváte jim nějaké informace o Lukášovi a o jeho školním prospěchu?

Prošel si Lukáš i ústavní péčí?

Co Vás vedlo k tomu Lukáše přepsat na jinou základní školu?

Bylo Vám, jako pěstounovi nezprostředkované PP, doporučeno nějaké vzdělávání?

Chtěla byste chodit na nějaké vzdělávací kurzy?

VÝCHOVNÉ PROBLÉMY ŽÁKA

Sdílí s vámi Lukáš to, že má problém s ostatními dětmi ve třídě?

Od kdy u Lukáše pozorujete projevy zvýšené agresivity?

Co Vám dělá ve výchově Lukáše největší problémy?

Jak probíhala návštěva PPP, kde jste s Lukášem byla minulý týden?

ŠKOLNÍ PŘÍPRAVA

Připravujete se s Lukášem do školy? Pokud ano, jak probíhá příprava?

Jaké učivo z Vašeho pohledu dělá Lukášovi největší problém?

SPOLUPRÁCE SE ŠKOLOU

Měl Lukáš odklad?

Na jakou základní školu předtím docházel?

Jak vnímáte proces Lukášova přechodu z jedné školy na druhou? Jak to snáší?

Od koho a kdy dostal Lukáš doporučení na návštěvu PPP?

Je něco, co by pro Vás mohla škola udělat, aby Vám pomohla ve výchově Lukáše?

Jste spokojená s dosavadní spoluprací se školou?

Příloha 9 - Přepis rozhovoru s pěstounkou v plném znění

Otázka č. 1: „Kdy vám byl Lukáš přidělen do péče?“

Odpověď: „Od 1.1.2022.“

Otázka č. 2: „Prošel si Lukáš i ústavní péčí?“

Odpověď: „Po narození byl Lukáš několik let v přechodné pěstounské péči, poté byl 3 roky v dětském domově, potom 5 měsíců v Klatovech na psychiatrii a poté si ho vzala do péče matka, moje vnučka. On nikdy takový nebyl. Byl vždycky divoký, ale aby byl takhle agresivní, tak to ne.“

Otázka č. 3: Od kdy tedy pozorujete u Lukáše projevy zvýšené agresivity?

Odpověď: „Až od návratu z Dobřan.“

Otázka č. 4: „Z jakého důvodu jste se domluvili na přidělení do vaší péče, proč se o Lukáše nestarají jeho rodiče?“

Odpověď: „Lukášovi rodiče spolu nežijí. Lukáš má ještě další 3 sourozence, které mé matka u sebe v péči. O Lukáše se bohužel nemohla starat dál, protože Lukáš byl velmi agresivní a měl velké problémy se svým bratrem, který má stejně jako Lukáš diagnostikované ADHD a ti dva se spolu nesnesli. Na tu situaci jsme tedy zareagovali s manželem tak, že jsme se domluvili, že bychom si ho vzali na zkoušku na nějakou dobu k nám, aby se trochu zklidnil.“

Otázka č. 5: „Jste s rodiči dítěte ve spojení? Předáváte jim nějaké informace o Lukášovi a o jeho školním prospěchu?“

Odpověď: „Ano, s vnučkou si voláme několikrát týdně a Lukáš za ní někdy o víkendech jezdí. Někdy ho má na víkend i jeho otec.“

Otázka č. 6: „Co Vás vedlo k tomu Lukáše přepsat na jinou školu?“

Odpověď: „Stěhování od matky ke mně. Matka bydlí v jiném městě, takže by to bylo komplikované s dojížděním.“

Otázka č. 7: „Na jakou ZŠ předtím docházel?“

Odpověď: „Na klasickou základní školu.“

Otázka č. 8: „Měl Lukáš odklad?“

Odpověď: „Ano, měl.“

Otázka č. 9: „Když se zamyslíte, zkuste říct, co vám dělá ve výchově největší problémy?“

Odpověď: „Lukáš mi vyká. I mamce vykal, protože je asi takhle zvyklý z toho dětského domova, a že u něj nemám žádný respekt. My jsme byli minulý týden s Lukášem na psychologickém vyšetření, a ta paní psycholožka mi říkala, že Lukáš nemá k ženám žádný respekt. A vidím to i doma. Manžela poslechne na slovo.“

Otázka č. 10: „Jak vnímáte proces Lukášova přechodu z předchozí školy na tu naší? Jak to snáší?“

Odpověď: „Já bych vůbec řekla, že normálně. Když jsem mu poprvé řekla, že bude chodit do školy sem, tak nejprve reagoval tak, že sem chodit nebude, protože tady nemá kamarády. Na to jsem mu ale řekla, že za to si může sám, protože se chová agresivně. Když by se agresivně nechoval, tak by se s ním kluci určitě kamarádili.“

Otázka č. 11: „Mluví o tom tedy i doma? Sdílí to s vámi, že má problém s ostatními dětmi ve třídě?“

Odpověď: „Ano, ano. Říká, že je bez kamarádů. Mrzí mě, že mu nemůžu více pomoci, ale nemám k tomu potřebné informace. Jezdím s Lukášem i na psychiatrii, protože musí užívat léky, a tam je s ním ta paní doktorka do 15 minut hotová. Nic mi k tomu pořádně neřekne, jen nám předepíše léky a je hotovo. V minulém měsíci měl Lukáš takový týden, kdy měl pořád hlad. Jen co dojedl, tak už si říkal o další porci. Zdálo se mi to už nějaké hodně zvláštní, tak jsem ho zvážila, a on za ten týden přibral 7 kg. Podívala jsem se na příbalový leták těch léků, které užíval na noc, měly být na zklidnění, ale i přesto byl třeba ještě o půlnoci vzhůru, a dočetla jsem se, že se mají užívat až od 18 let. Po tomto zjištění jsem mu je přestala dávat a od té doby už nám usíná okolo půl desáté a ráno bez problémů vstává v půl sedmé. A teď už tolik nejí.“

Otázka č. 12: „Jak probíhala Vaše návštěva pedagogicko-psychologické poradny, kde jste s Lukášem byla minulý týden?“

Odpověď: „S Lukášem chodím do PPP 1x měsíčně a při poslední návštěvě, která byla minulý týden, paní psycholožka říkala, že je vidět, že se Lukáš hodně zklidnil. Návštěva od návštěvy je lepší.“

Otázka č. 13: „Od koho jste a kdy jste dostali doporučení na návštěvu PPP?“

Odpověď: „To si vyžádala základní škola, na kterou Míša chodil, než přešel k vám a vyžádali si to už asi po prvním týdnu začátku školního roku.“

Otázka č. 14: „Víte o něčem, co by Vám pomohlo, ze strany naší školy, ve výchově s Lukášem nebo ve vzájemné komunikaci školy s Vámi?“

Odpověď: „Rychlá zpětná vazba, když by něco provedl, abyste mi dali hned vědět. Teď to mám vyřízené se školníkem, protože to je náš příbuzný, tak jsme domluvení, že když Lukášovi končí vyučování, tak půjde s Lukášem do šatny, aby se převlékl a mohl hned opustit školu, aby zbytečně něco nevyvedl.“

Otázka č. 15: „Bylo Vám, jako pěstounovi v podobě té nezprostředkované pěstounské péče, doporučeno nějaké vzdělávání? Budete chodit na nějaké vzdělávací kurzy?“

Odpověď: „Ne, nemusím.“

Otázka č. 16: „A chtěla byste?“

Odpověď: „Ani ne, vždyť já jsem vlastně tu vnučku, které se narodil Lukáš, tak tu jsem vlastně vychovala taky já, protože maminka se jí nevěnovala. Té bude letos 29 a vychovali jsme jí prakticky my dva s manželem.“

Otázka č. 17: „Připravujete se s Lukášem do školy? A pokud ano, tak jak?“

Odpověď: „Lukáš sedí u mě v kuchyni u stolu, čte mi, já na něj koukám. Když to splete, on si plete b a d, tak ho opravím. Když má třeba nějaký úkol z matematiky nebo češtiny, tak mu

to nekontroluji. On si to udělá a já to jen podepíšu, když to má v sešitě. To jsem dělala i se svýma dětma, protože doma jim to opravím a učitelka se jich zeptá ve škole a oni nebudou vědět. Každý den mu kontroluji penál a hlídám, aby neztrácel svoje věci a měl všechno v pořádku.“

Otázka č. 18: „Jaké učivo tedy z Vašeho pohledu dělá Lukášovi největší problém?“
Odpověď: „Plete si b a d při čtení a má trochu problémy se psaním v písance.

Otázka č. 19: „Co myslíte, co bych já jako učitelka mohla udělat pro Lukáše? Jak ho podpořit v integraci, aby se mu s námi ve třídě líbilo?“
Odpověď: „Ty kamarádi mu chybí, ale to už jsem mu říkala, že na ně nesmí být zlý. Potom si stěžoval, že se mu posmívali kvůli tomu, že má ADHD.“

Příloha 10 – Struktura rozhovoru bývalá třídní učitelka

PROFESNÍ PŘÍPRAVA A PRAXE

Jaké je Vaše dosažené vzdělání a praxe?

Uvítala byste nějakou rozsáhlejší profesní přípravu pro práci s dětmi, které prošly ústavní výchovou nebo jsou v péči pěstounů?

SPOLUPRÁCE S RODINOU

Byla jste ve spojení s Lukášovou maminkou? Pokud ano, jak probíhala spolupráce vaše spolupráce?

Byla jste v komisi u Lukášova 1. zápisu? Víte, proč dostal Lukáš odklad?

PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ ŽÁKA

Vzpomenete si jaké učivo nebo jaké dovednosti dělaly Lukášovi problém?

Měl Lukáš problémy s ostatními dětmi ve třídě? Měl tam nějaké kamarády?

Z jakého důvodu jste si zažádala o Lukášův posudek z PPP?

Měl Lukáš u vás ve třídě svoji asistentku?

Příloha 11 – Struktura rozhovoru současná třídní učitelka

PROFESNÍ PŘÍPRAVA A PRAXE

Jaké je Vaše dosažené vzdělání a praxe?

Uvítala byste nějakou rozsáhlejší profesní přípravu pro práci s dětmi, které prošly ústavní výchovou nebo jsou v péči pěstounů?

SPOLUPRÁCE S PĚSTOUNKOU

Jste ve spojení s Lukášovou pěstounkou? Pokud ano, jak probíhá vaše spolupráce?

Komunikujete nějak s PPP, kam Lukáš dochází?

ADAPTACE V NOVÉ TŘÍDĚ

Jak probíhá Lukášova adaptace na novou školu a nový kolektiv?

Má Lukáš ve třídě nějaké kamarády?

PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ ŽÁKA

Pozorujete u Lukáše nějaké problémové chování? Pokud ano, tak jaké?

Jaké učivo nebo jaké dovednosti dělají Lukášovi problém?

Má Lukáš u vás ve třídě svoji asistentku?

Příloha 12 – Pro inspiraci seznam filmů a podcastů

Filmy

Bezpečná stopa na cestě domů – Projekt v praxi [film]. Představení projektu občanského sdružení Šafrán dětem. Vyrobil Or-fin Plzeň, s. r. o., Česká republika, 2009.

Bílý oleandr, Režie Peter Kosminsky, USA/Německo, 2002

Děti bez lásky [film]. Režie Kurt Golberger. Československo, 1963.

Kluk na kole, Režie Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne. Belgie, Francie, Itálie, 2011.

Rodiče napořád [dokument]. Česká televize. Česko, 2017

Sedem magických rokov [film]. Režie Marek Šulík. Slovenská republika, 2005.

Philomena, Režie Stephen Frears, USA, 2013

Příběh Antwona Fishera [film]. Režie Denzel Washington, USA, 2002.

Dustbin Baby [film]. Režie Juliet May, Velká Británie, 2008

Podcasty

Fortna. Alena Večeřová. U ambonu: Mateřství(pěstounství). Slovo na neděli [podcast]. Spotify: 20.8.2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/4IrmFlwtLjgEpTXAjbBcsP?si=4904b3339ae44a1b

Novinky.cz. PMS – Pandemické matky sobě!: Pěstounství a miminka závislá na drogách [podcast]. Spotify: červenec 2021[9.4. 2022].

https://open.spotify.com/episode/0SgV6RCVjC5BN1fOG5GBD3?si=QGMAcV-2SFiuHUWryIflBg

Amálie & Hana. SENse2: Povídání o náhradní pěstounské péči, dětských domovech a roli rodičů a učitelů při dospívání [podcast]. Spotify: březen 2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/3z39l07cWDT5p1P1BCjhY6?si=310fe47287b648e9

Český rozhlas. Zaostřeno: Kojenecké ústavy postupně zaniknou. Teď ale chybí pěstouni, říká ředitelka jednoho z nich. [podcast]. Spotify: 16. 1. 2022[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/0U0KAQ4rRSAmdGZPdgiUcU?si=GvEQOPWYSAOh0keICYndpg

Český rozhlas. Podcast Vinohradská 12: Dětí v ústavech přibývá. Chybí pěstouni [podcast]. Spotify: srpen 2020[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/2YwaIJqBN5uLvnotKi0bu9?si=lx1Oj4ZySgqcOw26F7HPZQ

Kamil Brabec. Kreativní Brabec: Pěstouni – jak to funguje v ČR? Spotify: leden 2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/3wwRGwvCuucw1TMWRgAWWo?si=b2iQEHi6R_OGRY6lYtVz4w

Sdružení pěstounských rodin z.s. Náhradka – podcast nejen o pěstounství: Jsme pěstouni i manželé. [podcast]. Spotify: 28. 2. 2022[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/1fNDDcAxPBR3ek8bM3PGxB?si=5f2f8152a4b04816

Sdružení pěstounských rodin z.s. Náhradka – podcast nejen o pěstounství: Svatý Josef a další. [podcast]. Spotify: červen 2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/0bJ60icTTQicGFAIEJT70v?si=eb1e3a193b214580

Sdružení pěstounských rodin z.s. Náhradka – podcast nejen o pěstounství: Děti, které se rodí v srdci. [podcast]. Spotify: říjen 2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/5Il9GSrUhp1BF36bqWruZH?si=1741a4d98e0b4721

Sdružení pěstounských rodin z.s. Náhradka – podcast nejen o pěstounství: Místo u stolu. [podcast]. Spotify: prosinec 2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/2mb2UTOAYQZidSsLUcxSst?si=209f9b97cd90441a

Nadace Sirius. Podcast Šance dětem: Změny pěstounské péče od 1. 1. 2022. [podcast]. Spotify: 28.1.2022[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/2mxdkFFnlGpBnmTORyj6lQ?si=b5e590cb3c9841d2

Rodinné Pasy Jihomoravského kraje. Rodina má mnoho krásných podob: Rodina pěstounů. [podcast]. Spotify: prosinec 2021[9.4. 2022]. https://open.spotify.com/episode/5hX8Ap6RpD4C7XGejkMJn9?si=c6c324f6b3e843e1